

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Luy ✓

377, 378, 383

379, 380, 381, 382

2 0 0 0

421
6.

ՀՈՐ ԲՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՏԵՏԵԿ Ե

7

Ի ՄՈՍԿՈՒԷ

1857.

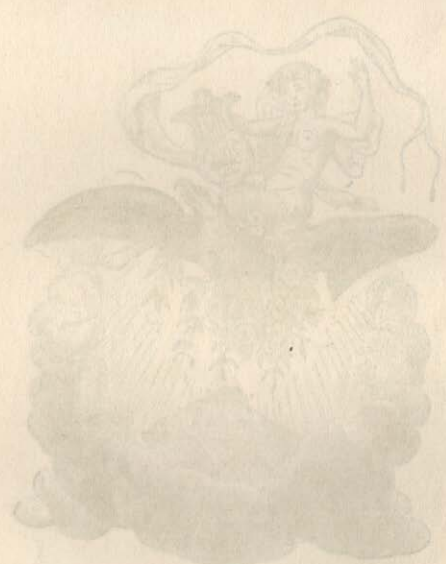
ՀՈՐ Ք Ն Ե Ր

Հ Ա Յ Ե Ս Ե Ն Ի

— — — — —
Տ Ե Տ Ի Լ Կ Ը . 17

W. J. B. & Co.

W. J. B. & Co.

W. J. B. & Co.

Լուսին
380

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՐԱԿՐԻՍՏԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Պ. ՊԵՏՐՈՍԻ Տ. ՅՈՎԻՏՅԱՆԻ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՇՆՈՐՀԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ՍԷՅԵՆՏԻ

ՄԵԿԵՆՈՒԼՆԵԼՈՅ

ՅՕԳՈՒՑ ԱԶԳԻ

Ի ԼՈՅՍ ԸՆԾԱՅԵԱՅ

ՈՍԿԵՆ Տ. ԳԻՅՈՐԳԵԱՆԻ ՅՈՎԻՏՅԱՆԻ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Ինչ ազգ որ Աշուղներ չունի,
Նա իւր սրտումն սէր չունի,
Ինչ ազգ սրտումն սէր չունի,
Նա Աստուծոյ պատկեր չունի.
Երեւ 4, րոպ 6.

Ի ՄՈՍԿՈՒՆ

Ի սպարանի Վոլյեմարայ Գոթիկե.

1857.

1575

ВЪЗРАЖЕНІЯ НА ПЕЧАТАНІЕ

ВЪЗРАЖЕНІЯ НА ПЕЧАТАНІЕ

ВЪЗРАЖЕНІЯ НА ПЕЧАТАНІЕ

ВЪЗРАЖЕНІЯ НА ПЕЧАТАНІЕ

ВЪЗРАЖЕНІЯ НА ПЕЧАТАНІЕ

603 | 380-2003
 38 | 28-379

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ:

на основаніи отзыва Адыюкта Санктпетербургскаго Университета Беровъ, съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Ценсурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. Санктпетербургъ. Сентября 18 дня, 1856 года.

Ценсоръ Н. Ахматовъ.

ПЕЧАТАНІЕ

ВЪЗРАЖЕНІЯ НА ПЕЧАТАНІЕ

1857

ՎՐԻՍՏՈՍԸՕՐ ՀԵՅԿԸՕՆ

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՅՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ ՇԽԻԵԱՆՑ

Ազգասիրական ջանք և Աստուածաճաճոյ առաքինական վաստակք Ձեր, որք ըստ Աւետարանականն բանի ծածկապէս գործին, իրաւամբք հարկադրեն զիս պսակել զճակատ ՆՈՐՈՅՍ ՎՐԱՐԻ փառաւոր անուամբ Ձերով, և զնոյն՝ առանձին իմն բարեբաղդութեան նշան համարել անձին:

Ի՞նչ շայաստան, տեսանելով զբարենախանձ Հայրենասէրդ օրինակ բարեաց լեալ Իւրոցն զաւակաց՝ ո՛չ բանիւ լոկով, այլ և արդեամբք, բարձր ՚ի գլուխ պանծացի, և ՚ի ձեռն ՄԱՍԵԱՅ ԱՂԱՒՆՈՅՆ աւետամատոյց լիցի բնակելոցն ՚ի Հնդիկս, ՚ի Տաճկաստան և յայլ հեռաւոր սահմանս, հրատարակելով՝ թէ «Հարազատ որդւոցդ չէ՛ մի միայն վիճակեալ Ազգասիրական ու Առաքինական անուամբ զարդարեալ պանծալ, որով և յաւերժական յիշատակաց լինիլ արժանի»:

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈՆՍՏԱՆՍԻՆՈՍ

ՅԵՄՅԻԿՅ ԳՅԻՆՏՆԱՏՆԱՅԹ ԺԿԳՈՐԴՈՅ Բ

Առաջին անգամ տպագրված է իսկապես
այս գրքի վերջին 2րդ, 3րդ և 4րդ հրատարակումը
իսկապես 1857 թվականին, որի համար
1857 թվականին Երևանի Գրագրական
Կոնստանտինոս թվականին, որի համար
1857 թվականին Երևանի Գրագրական
Կոնստանտինոս թվականին, որի համար

Սինդ Կոնստանտինոս, Երևանի Գրագրական
Կոնստանտինոս Կոնստանտինոս Կոնստանտինոս
Կոնստանտինոս Կոնստանտինոս Կոնստանտինոս

ՈՒՊՈՒՆՈՒՄ

28 Յունուարի,
1857 թվականին.

Կոնստանտինոս:

ՄԷՅՆԱԴԻ ԵՐԳԵՐՆ

Ս ան Հայաստանի .

Այն աշխարհն պատուական է, ուր բուանումէ նուան ու խաղող,
Այն աշխարհն Հայաստան է, յորում գոյ բազում՝ հաղ հանող :

Հայաստանի Աշուղներն հայրենիքն զարդարել են ,
Ազգասիրութեան սերմերն պողատու հողում վարել են ,
Տեսել են օգնական չկայ, իրանք իրանց դադարել են ,
Զանազան նեղութեանց միջլն ազգի ծէսն կատարել են ,
Անձեմարան՝ անվարժապետ՝ առանց սատար և առանց փող :

Երբեմն աննման ջուրն՝ երբեմն աւ ու տուրն են գովել ,
Երբեմն բերդի ամուրն՝ երբեմն էլ սուրն են գովել ,
Երբեմն թշնամեաց հուրն՝ երբեմն ազգի մուրն են գովել ,
Երբեմն կեղծիւ համբոյրն՝ երբեմն վատ լուրն են գովել ,
Կարճըն ասեմ՝ ազգի համար եղել են վարպետ՝ խրատող :

Բաղդաւորաց հետ զովզ արին, անբաղբից հետ լաց ու շիւան ,
Խաղաղ վախտն մալ դատեցին, նեղ օրերն ջաւրմայ տուան ,
Մեղքն իշխանքն գործեցին, նորանց վիզն անկաւ չուան ,
Հայաստանն քայքայեցաւ՝ ամենայն շահիցն զրկուան ,
Ազգի վատ արարմանց մասին նոքա եղեն միշտ ամաչող :

Հայաստանի նշաններն նրանց խրատն է պահպանել ,
 Քանզի ուրացող Հայերի սկսել են հոգիքն հանել ,
 Ուրացողքն էլ՝ ուղիղներին փախցրել են և սպանել ,
 Չի գիտեմ այս չար բնութեան սերմն ո՞վ է մեր մէջ ցանել ,
 Որ այս թշուառ դրուժիւնից չեմ տեսնում մէկ զերծանող ,

Ինչ ազգ որ Աշուղներ չունի, նա իւր սրտումն սէր չունի ,
 Ինչ ազգ սրտումն սէր չունի, նա Ատուծոյ պատկեր չունի ,
 Ով Ատուծոյ պատկեր չունի, նրան բարի գործեր չունի ,
 Ինչ մարդ բարի գործեր չունի, նրան աշխարհին խէյր չունի ,
 Կորա կեանքն քամոյ պէս է, ինքն չարեաց միաբանող :

Չեմ գիտում թէ մեր խեղճ ազգն մինչ ե՞րբ պիտի այսպէս մնալ ,
 Եթէ այսպէս շատ մնասցէ, դիփուռք կու լինին բէկղբալ ,
 Որն պատուի տէր է լինում, չի ուզում Հային սղջոյն տալ ,
 Այս գործերից երևումէ՝ Հայերն չեն յաւաքանալ ,
 Չուն միմեանց հակառակ են, իրար համար չար սերմանող :

Ինչ մարդից որ տեղեկացար՝ թէ նա յատուկ ազգաւ Հայ է ,
 Իրան ազգին թշնամի է, այլ ազգին դերի՝ ծառայ է ,
 Իմացէք, որ այս խօսքումն սուտ չկայ, Ատուած՝ վկայ է ,
 Ինչ մարդ իւր ազգին չի սիրեց՝ նա քրիստոնեայ չէ, Յուդայ է ,
 Մեզանից բաշխա ո՞վ կուլի իրան խեղճ ազգին կսրծանող :

Էս ի՞նչ բան է, որ խօսումեմ, փոխանակ դառն արատաւելոյ ,
 Էսպէս սգաբեր խօսքերն արժան չէ յայտնի ասուելոյ ,
 Ինչ ազգի սէրն պահատեց, նա պատրաստ է վնասուելոյ ,
 Սէյեադ, մի՞թէ ցանկանումես այլ ազգերից բամբասուելոյ ,
 Քամոյ դեմ բամբակ մի՞ զգիլ, ո՞ւր է ասածդ հասկանող :

Մարտի 2-ի Ժամանակաց Կնիարագիր .

Ըսանք ըսանք խօսք եմ՝ լսում, մէկն ուզիլ՝ քսանն սուտ,
Սկսումք յոյժ զարմանալ, ինչո՞ւ կասէ ինտանն սուտ :

Ուր է նախնեաց ժամանակն՝ որ մարդիկն սուտ չունէին,
Բնական կարգով չարժեքով՝ առատութեան փուտ չունէին,
Մտքներն ճշմարտութիւն էր, զի սրտից օգուտ չունէին,
Սուտ գործերն ճշմարտից մօտ՝ համարձակեալ՝ մուտ չունէին,
Հիմա հողար խօսք որ լսես, կասես՝ սրանց սուտ չունէին,
Ռամիկն սուտ, քաղաքացին սուտ, ազնիւն սուտ, իշխանն սուտ :

Մարդ՝ դավելին միշտ կու ատէ, և միշտ կու սիրէ ատելին,
Գործերի վատերն կանէ, աչքէն կու ձգէ յարգելին,
Մեղքին էնպէս կու բռնէ՝ որ ինչպէս երեսայն ածելին,
Գիշեր՝ ցերեկ կու ցանկանայ սէր եղբօրն անջատելին,
Բարի դործելոյ համար էր՝ կայէն սպանեց Աբեղին,
Քոյրն սուտ, եղբայրն սուտ, սրբին սուտ, ազգականն սուտ :

Ըստ մարդոյ չեմքի վատ մարդն է զխաւար մահտարաժամ,
Նորա ձեռքովն՝ էն լաւ մարդն՝ կու սեանայ յամենայն ժամ,
Էնպէսներկից հեռու կենալ Հայ եղբարցս խրատ կուտամ,
Նրանցով Հայաստան կորաւ, որոյ մասին միշտ կու ողբամ,
Նրանք անուամբ Հայ էլ լինին, բնութեամբ են լիրբ անղղամ,
Նրանք սուտ, իւրայինքն սուտ, մեռածն սուտ, կենդանն սուտ :

Ինչ մարդ որ կամենումէ այլ մարդից պարտ ստանալ,
Սկսումէ նորա մօտին ճշմարտութեան դուռն բանալ,
Իւր կողմանէ միշտ հանապազ առ նա է՛նթիբար խոտանալ,

Նա էլ նրան ցանկանումէ մէկին մէկով փող շահով տալ ,
 Տուածն չի կարում առնուլ, սկսումէ հետքից ման դալ ,
 Պարտատուն սուտ, մուրհակն սուտ, վիպն սուտ, պարտականն
 սուտ :

Ում հեան դործ ես ունենում, կամենումեն քեզի խաբէն ,
 Ձի էն բանովն քեզանից աւել աւնեն՝ իրանք լափեն ,
 Մարդոյ բարքն ազականուելայ, կորելայ իտեղ՝ նախնեաց ջափէն,
 Անմահ կու մեռանին՝ թէ ծախելիս պակաս չի չափեն ,
 Միտլ բանիւ մեք հաւատալ՝ որ հէնց դիփ էլ բէինսափ են ,
 Գազն սուտ, կէս դազն սուտ, քարն սուտ, մեղանն սուտ :

Սասէր մարզն բազմացաւ, ճշմարտին թաղով փախցրին ,
 Ով ճշմարտասէր երևաց, նրան վազալով փախցրին ,
 Դաւթի քնարին՝ հիմիկվայ լօթիքն՝ սաղով փախցրին ,
 Անարատ սուրբ կուսութեանն՝ անառակ նազով փախցրին ,
 Անամօթութիւնն սիրեցին, ամօթն անազով փախցրին ,
 Հայիլն սուտ, նայիլն սուտ, դինն սուտ, իմանն սուտ :

Մի զարմանայք, արդարամիտք, աններդործութեանն օրինաց ,
 Թէ օրէնքն լաւ դործ դրուին, շատ մարդ չունենալ աղ ու հաց,
 Որին դատաւոր են շինում, սկսումէ կամաց՝ կամաց
 Ճաժուկ աշխարհն կլանել, յայտնի երևիլ սրբակաց ,
 Այնպիսի աւազակին ոլիտի կոչել դլուխ աւազակաց ,
 Խորհուրդն սուտ, վճիռն սուտ, խօսքն սուտ, դատաստանն սուտ :

Հին ժամանակի նաւերն մարդոյ ծովումն լանք չէին անում ,
 Աւագատան բանալ բան՝ին նաւահանգիստ էին տանում ,
 Էն աղաբաւ աւ և տուրի բազարն յոյժ լաւ էր բանում ,
 Շուտ հասնումէին նպատակի, վաստակելով՝ շահ ստանում ,
 Այժմեան նաւերն իւր միջի մարդկանցն աեղ չեն անում ,
 Փայտն սուտ, երկաթն սուտ, դեկն սուտ, էլքեանն սուտ :

Սուան էնքան շատացելայ, եթէ դրեմ, թուղթ չի ասնիլ,
 Կամ ստասէր մարդիկն դիժ ինձ չէին միաբանիլ,
 Պըտէի անմեղ տեղիցն բամբասանաց տակ անկանիլ,
 Դիժ դիտումեն իրանց սուան, չի հարկաւոր պարզաբանիլ,
 Սէյեադ, դու էլ ստախօս ես, ինչպէս կարեմ իսպաթ անիլ,
 Կեան սուտ, անեղն սուտ, որմն սուտ, որսկանն սուտ :

Պ. Ե. Ֆ.

Մէկս մէկու՝ ստուծեամբ՝ դիժ աղղական ենք,
 Մէկ մէկու՝ ծածուկ տեղն՝ բամբասանք կանենք,
 Չենք հանդստանալ, թէ այսպէս չի անենք,
 Իս բարբոսն դազան ենք՝ ոչ թէ ինտան ենք :

Հունն շուն կու սիրէ, իբրև իւր եղբօր,
 Իս սէրն կու քաչէ նրանց մէջ երբ որ
 Չգեցիր ձեռնիցդ հաց, կամ թէ ոսկօր,
 Արժան է, որ մենք էլ նրանցից ուսանենք :

Նորախոսքի և Նորախոսքի .

Ո՛վ իմ գեղեցիկ բուրաստան,
 Բացու՛նք, բացուե՛լոյդ ժամն է՛հաս
 Ա՛հա՛ կենսատու օր դարնան,
 Բացու՛նք, բացուե՛լոյդ ժամն է՛հաս :

Դրախան Եդեմայ՝ ի քեզ կրիս,
 Փխտո՛ւն, Եփրատ, Գեհո՛ւն, Տեղբիս .
 Այսբան բարեօք է՛ր ո՛չ բերկրիս,
 Բացու՛նք, բացուե՛լոյդ ժամն է՛հաս :

Քոյ է Անի, Երուանդաշատ,
Արմաւիր, Դոււն, Արտաշատ,
Հրաշքաբերդ, Մօղ, Վաղարշապատ,
Բացուիր, բացուելոյդ ժամն էհաս :

Քոյ է Արարան ակոյեան,
Քոյ է Սուրբ Տապանն Կոյեան,
Չարթիր, սիլ տունդ Արամեան,
Չարթիր, զարթնելոյդ ժամն էհաս :

ՆԵՐՍԷՍՆ է մնտես քոյ տանդդ,
Գլուխ արժանի՛ անուանդդ,
Սէյեազն լինի զսուբանդդ,
Չարթիր, զարթնելոյդ ժամն էհաս :

18 $\frac{2}{29}$ 56. յԼ, ջԴԺԹԵՆ:

Ճամբերդ՝ մարդոյ համար խեղդելոյ լար չէ՛ ինչ է բաս,
Չելքերդ՝ սիրականիդ դարդին թէ ճար չէ՛ ինչ է բաս,
Ճակատդ՝ այնա արած՝ սղխաակ մարմար չէ՛ ինչ է բաս,
Ունքերդ՝ արեւի կամ՝ լուսոյ կամար չէ՛ ինչ է բաս,
Աչքերդ՝ սիրոյ դինսով՝ արբած խուամար չէ՛ ինչ է բաս :

Թուշերիդ մօտին՝ բացուած մանուշակն ոչինչ բան է,
Քթիդ մօտ՝ ճաւահիրով կարած թագն ոչինչ բան է,
Կարմիր պուշիդ մօտին՝ եաղութ ակն ոչինչ բան է,
Լեզուիդ մօտին՝ քաղցրաբարբառ սոխակն ոչինչ բան է,
Բերանդ՝ մարգարտով լըցուած ամբար չէ՛ ինչ է բաս :

Բուխանդ կ'մ' բամբակ է, կ'մ' թէ մաքուր վառելոյ մուտ',
 Վեղրդ էնքան նուրբ է, սր խմած ջուրդ է երևում',
 Ծիծրդ շուտ շուտ ետևիցըդ խրիզարի է նկատում',
 Թէ ինձ աաս, ամէն մինն հազար սոկով կանեմ դատում',
 Կազելի, աւ ու տուրիդ սա լաւ բազար չէ՝ ի՞նչ է բաս :

Բօջրդ սարվ ու չինար է, կռներդ կարգին՝ խողանի,
 Մառերդ երկար՝ բարակ, կ'մ' սաղաֆ է, կ'մ' չիրմայի,
 Տօշիդ պէս պատուանդանն արժան է կայսերայ դահի,
 Ափսոս չի՛ քեզպէս ջանին աշխարհումն մահ պատահի,
 Կանատակդ՝ թէ՛ դրախտ և թէ՛ գուլար չէ՛ ի՞նչ է բաս :

Մեջքդ խաբտողն՝ կտսի, Շայիր մաքից բարակ է,
 Կազ ու զամլադ ամենասրբն թաց նեակից արագ է,
 Մարմինդ հոգի քաղող անդամանդեայ աշտարակ է,
 Լըն՝ դու, միրվաթ արն, խօշերաւն Շադարադէ,
 Էն պատիժն՝ քոյ արած գոհի համար չէ՛ ի՞նչ է բաս :

Փորրդ է լուսոյ խորան, պորտդ է նորա կեդրանն,
 Կրանց պէս պիտակ բիւրբ դեռ չի չինած Մեքսիքօնն,
 Փոքրափորիդ երկնային դունդ է անվայել Կասօնն,
 Մուղաշար բաղամովդ յիմարացաւ Սողոմոնն,
 Ազամի՛ մին մարդախաբ չար ճանապարհ չէ՛ ի՞նչ է բաս :

Այս իմ՝ գոված նազելին ինձանում՝ սող ջան չի թողել,
 Չգեղայ ինձ դաշտերն, մարդկու թեան նշան չի թողել,
 Քանդեղայ հոգւոյս տունն, մէջիս դին՝ իման չի թողել,
 Կարելայ իմ՝ վճիռս, դատաստանին բան չի թողել,
 Ըսացէք՝ թէ ո՞ր սա իմ՝ մահիս յօժար չէ՛ ի՞նչ է բաս :

Սէյեադին ճուկ բան չունի, նորա գործն օխ ու կայ է,
 Ասունիցն չի խրթնիս, Թուրքի անուն է, բայց Հայ է,

Բաց 'ի հայուԹիւնիցն՝ աւադ էրէցի աղայ է ,
 Դարդիմանդ է, ինչ որ քոյ մաքուովդ կայ, հրամայէ ,
 Սիրահարն՝ սիրածի համար նօքաք չէ՝ ինչ է բաս :

Հայերէն գեաֆ.

Այն եղանակաւ որ Տաճկերէն է ասած. « Սան
 հանդուս էրէն, շէ Տանիէ-աւլա-ղլարիւար՝ ընթատ շաւելէն. »)

Թշնամին հագար՝ ես մէկ, նրանց սնց դիմանամ ,
 Այսուհետեւ իմ ազրեւոյս էլ ճար չըկայ .
 Սրտիս ցաւերն նամարդ մարդկանց սնց բանամ ,
 Կտորած նաւեր են, նոցա էհտիբար չըկայ :

Խեղօք Թշնամին՝ յիմար բարեկամից լաւ է ,
 Ճանօթ սատանան՝ սուրբ հրեշտակի խամից լաւ է ,
 Տաք տաք աղեղն՝ սառած դիւլանդամից լաւ է ,
 Սրտի սիրածիցն բաշխա՝ սիրուն եար չըկայ :

Ինչ բան որ մարմնոյ աչքին դառն երևաց ,
 Նա է Աստուծոյ համար քաղցր, լաւ իմանց ,
 Թաւառնքն երկնից առանց վաստակ ունին հաց ,
 Իսկ մարդոյ համար հանգիստ և դադար չըկայ :

Աշխարհի միջին սրչափ յայտնի ստեղծուած կան ,
 Իմացիր՝ նրանց տանն չափ էլ կեղուած կան ,
 Մեզանից է դիմի՝ ինչ որ նոցա նեղուած կան ,
 Մարդկան ազգի պէս էլ ամէնահնար չըկայ :

Սէյեադ, մարդ իրան վիճակն չի բամբասել ,
 Լաւ մարդն ինքեան կուզէ երկնայնոց դասել ,

Դու՛ որ վիճակդ ատումես, կուզեմ՝ ասել՝
Ինդուր համար է, որ կամքիդ կատար չըկայ :

Բայտ եղանակի «Պիեղանիան աղջեկ
էՏ է») տաղին .

Ես Տապան նստեալ 'ի դագաթ սարին ,
Իբրև պահապան Հայոց աշխարհին ,
Գիշեր և ցերեկ կուչեմ և ողբամ ,
Իսկ Հայք զիս թողեալ , պաշտեն օտարին .
Ո՛ւր է Հայ, ո՛ւր է Հայ, ո՛ւր է Հայ, որ ասէ՛ վայ , վայ :

Կորուսեալ զգահ , դայիսօն և թագ ,
Այրի մնացի, անզարդ, անպսակ .
Մտի յանկողին զանազան արանց ,
Եղէ անպատիւ ես տեսակ տեսակ . Ո՛ւր է Հայ , ետ :

Զիս թողին անտէր , եղեն ցիր ու ցան ,
Հայաստան մնաց այլոց ապաստան ,
Թշնամիք զնա կսխան արարին ,
Վէմք հիման նորա, տէս, թէ ո՛ւր հասան : Ո՛ւր է Հայ, ետ :

Արուսեակ բաղտիս յանդուռն իջաւ ,
Ճրագ փառաց իմոց 'ի հողմոյ շիջաւ ,
Որդեքն իմ՝ նման անմուռնջ գառանց ,
Ի սպանդ մահու տարան դահիճաւ : Ո՛ւր է Հայ , ետ :

Գարունն իմ՝ կորոյս զիւր տաք եղանակ ,
Չեբեր զըռչան, փարդ և մանուշակ ,
Մէյեադ, արիւն իմ՝ սառուցեալ մնաց ,
Զի ո՛չ ծագեցին Լուսին, Արեգակ .
Ո՛ւր է Հայ, ո՛ւր է Հայ, ո՛ւր է Հայ, որ ասէ՛ վայ , վայ :

Ի բերանոյ Հայաստանի ըստ եղանակի :

« (Լինի Կողմի Կողմէն Կողմար) » տաղին .

Թէպէտ ես մեծ սան նշան եմ ,

Ամենից աղնիւ իշխան եմ ,

Ո՛չ մեռած եմ , ո՛չ կենդան եմ ,

Օգնական չունիմ , ի՛նչ անեմ :

Ո՛վ անցաւոր , ինձի նայի՛ր ,

Անբախտութեանս խնայի՛ր ,

Ի՛նչ կուլի՛ր՝ փոքր մնայի՛ր ,

Իմանայի՛ր , թէ ի՛նչ բան եմ :

Թշնամիք մարդս մեռուցին ,

Մէջքս ծանրութեամբ կեռուցին ,

Որդիքս ինձնից հեռուցին ,

Այժմ այլոց ապաստան եմ :

Չեռումս կտորվեց սուրբս ,

Պատուեցաւ աւ ու տուրբս ,

Լեզի դարձաւ քաղցր ջուրբս ,

Բաս ես ո՞նց չի յոգւոց հանեմ :

Առաջ կէի անձամբ անձին ,

Այժմ կարօտ այլոց գանձին ,

Սէյեադ , քեզ ասեմ առանձին ,

Արբիացեալ Հայաստան եմ :

Աստուծոյ շահաւէտութեան իշխանաց .

Ազնիւ բնութիւն իշխանաց՝ արդար դատատանն է ,
 Լաւ իշխանն՝ մարդկայն ազգի պահպանն է ,
 Տ՛ւր, Տէր, իշխանաց մերոց բարի սիրտ և՛ խիղճ մտաց,
 և՛ սէր բազմաց :

Ազգ անիշխան՝ է՛ նման առանց պարիսպ դղեկի ,
 Յոր թշնամին մտանէ անարգել և ուղղակի :

Անօգուտ իշխան ազգին՝ է՛ մին պտուղ դառնահամ ,
 Վասն որոյ միշտ սուգ առեալ՝ ես վասն այն ազգին ողբամ :

Ազգն մեր արդէն ունի զերկու ամբոց ապահով ,
 Մին Մովսէս Արդւթեանց, միւսն Բարսեղ Բէ՛ջբուրով :

Մին՝ ըստ մեծին Մովսիսի, աշխատէ նիւթ պատմութեան ,
 Միւսն՝ ըստ Սբբոյն Բարսեղի , լուսաւորէ ազգ մարդկան :

Ես Սէյեազն եմ յայտնախօս , ո՛չ կարեմ կեղծել՝ ստել ,
 Քանզի այժմեան վիճակ իմ՝ ճշմարտութեամբ եմ գտել ,
 Տ՛ւր, Տէր, իշխանաց մերոց բարի սիրտ, և՛ խիղճ մտաց,
 և՛ սէր բազմաց :

18⁴/₅ 53. 'ե Օգոստոս :

Խոսակցութիւն Մարմնոյ ընդ Հոգւոյ՝

ի Հոգ Բաժանճոն յերեւոյ :

Մարմն .

Ուր ես գնում , ս'լ ասերախտ ,

Թողլով ինձ պէս ընկերն .

Մէկ լաւ խորհիր , ս'լ ասաբախտ ,

Աւանց ինձ ի՛նչ է քոյ խէյրն :

Հոգի .

Գնումեմ աւ Ստեղծողն ,

Կատարելով Իւր պատուէրն .

Թէ լաւ նայի ինձ Դատողն ,

Նա է իմ ցանկալի խէյրն :

Մարմն .

Ի ծննդենէ քեզ պահեցի ,

Ամենայն կերպիւ շահեցի ,

Քեզ համար միշտ ազահեցի ,

Որ չէն անիւ քոյ հէր՝ մէրն :

Հոգի .

Երբ որ բերանս չափեցիր ,

Միամիտ տեսեր , խաբեցիր ,

Մեղքերով լոյս թաբեցիր ,

Ի՛նչ կանեմ քեզ պէս հէր՝ մէրն :

Մարմին .

Քոյ խաթրու համար կերայ պան ,
 Որ գոհանաս , մօտս մնաս .
 Ոչ թէ այդպէս թողես՝ դնաս ,
 Նորողես իմ սրտիս վէրն :

Հոգի .

Պաս կերար՝ ինքդ գերացար ,
 Բազում մեղքերի տէրացար ,
 Մաղայելի հեռ տէրացար ,
 Հարժեցիր սրտիս ցաւերն :

Մարմին .

Լեզուովս մարդիկ խաբեցի ,
 Չեռօքս արիւն թաբեցի ,
 Մեղք գործելով սարսափեցի ,
 Սոցա պատճառն էր քոյ սէրն :

Հոգի .

Էդ քեզ նման մարդասպանին ,
 Յաւէտ ստախօս սատանին ,
 Որ միշտ ընդդէմ էս սուրբ բանին ,
 Ո՞նց է արժան քեզ իմ սէրն :

Մարմին .

Եթէ դու լաւ սիրական ես ,
 Ի՞նչ կուլի , որ մին բան անես ,
 Ինձի էլ քոյ հեռդ տանես ,
 Որ միշտ տեսնեմ քոյ պատկերն :

Հոգի •

Տէրի Հորհրէն մօտիդ էր ,
 Երկնային լոյսն դօտիդ էր ,
 Կենաց մաշիկն ստիդ էր ,
 Ընդէր կորուսեր պատկերն :

Սարգիս •

Սէյեադն եմ անարգ մարմինն ,
 Ուչ հասկացայ ես քոյ գինն ,
 Դու կու ելանես յերկինն ,
 Ինձի կու թաղէ տէրտէրն :

Հոգի •

Սէյեադ , քոյ էդ դործերովդ ,
 Չեմ կարող մնալ քոյ քովդ ,
 Արասաւք թափի՛ր սրտովդ ,
 Գուցէ՛ սղօրմի քեզ տէրն :

18 $\frac{6}{3}$ 56. 'ի Ս. Լ. Չիմօճիէն :

Ի բերանոց Հայաստանի •

Ես դալար ծառ մի անկեալ 'ի Հայկայ ,
 Պողաբերու թեամբ ինձ նման չկայ .
 Չեմ ես սնափաւ իբրև Սարգենի ,

Հողմն ատելու թեան փչեաց, ես անկայ .
Ո՛ւր է սէր, ո՛ւր է սէր, ո՛ւր է սէր, զի նորոգեցայց :

Քաղցրա՛համ պտուղ իմ՝ էր անքանակ,
Չաշխարհ լիացոյց երկար ժամանակ,
Ոստք իմ՝ և արմաթք՝ ՚ի բնէ խղեցան
Դառն ատելու թեամբ՝ անսուր, անդանակ . Ո՛ւր է սէր, ե՛ս :

Տերևք իմ՝ կանաչք վաղ թառամեցան,
Երակք անդամոյս ՚ի ջրոյ քամեցան .
Կեղևն իմ՝ քեքուշ սրգնակեր եղև,
Գուցէ այգեպանք այսուէս կամեցան . Ո՛ւր է սէր, ե՛ս :

Ի դաւ ամարան աղբ իւրաքանչիւր,
Յնծալով փուծոյ քաղել զոյգին իւր .
Իսկ աղբն Հայկայ ձեռն ՚ի ծնօտի
Աւաղէ, հոսէ արտասուաց աղբիւր . Ո՛ւր է սէր, ե՛ս :

Սէյեաղն օղբասէր յազգէն բամբասէր,
Գիւշեր և ցերեկ սղբալով ասէր .
Հայք դիմարդ կարեն ճաշակել զպտուղ,
Չի չունին հատառ ճաւատ, Յոյս և Սէր .
Ո՛ւր է սէր, ո՛ւր է սէր, ո՛ւր է սէր, զի նորոգեցայց :

380-2003
6103
38

Ի գովէսս վարդայ Ղարսոյ Ղաւտառայէսի
Ղարսի Ղօնգովիէն և Լոյսէս Լոյս-Սէլէտէսի .

Յնծա՛, Արարա՛, որ դովածս ուղղանա՛ս
Երկար մեղացիւ՛ քոյ սպասած պտուղն Մա՛րտ, Երեմիայի
Եթէ պիտոյ լինի՛ աղբին կեանքն կանծայ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԻՄՆՆԻ-ՍՈՐԱ
Ե. Պ. Ա. ՄԱՍԻՍԻԱՆԻ

Մտօք հինամեայ, խոհ հասակաւ դեռ երեխայ է,
 Լուռ Մեղիքեան բարձրադատիւ ճնողաց տղայ է :

Ինքն անբուն՝ միտքն անհուն՝ աշխատաւոր սարդ,
 Դէմքն չքեղ՝ հասակն ծեղ՝ իշխանաց մէջ զարդ,
 Գեղեցկատես՝ ծիծաղերես՝ մէկ նոր բացւած վարդ,
 Մինչ չի խօսի՝ սիլ ոք կասի՝ պատկեր է, թէ մարդ,
 Հայոց ազգի յոյսն Դա է, Տէր, դու ինայէ :

Բերան պիտի, որ լաւ գովի Սորա արարքն,
 Բնութիւնն, մարդկութիւնն, որբակաց վարքն,
 Ատուած պահի՝ սիք որ իցեն՝ Նորա ստարքն,
 Չի փութապէս մոռցեն զՆա դիւցաղնից շարքն,
 Որ պարծենայ Հայաստանն, թէ որդիս Դա է :

Ո՛վ պաշտելի և տօնելի եօթն վերաց պատկեր,
 Ո՛վ անաչառ՝ բազմաչարչար Լաւաւորիչ մեր,
 Ո՛վ հրաշալի և սքանչելի Հայկազնի Սուրբեր,
 Դուք լերուք այս իշխանին հովանի և տէր,
 Որ այժմ՝ մեր ազգն յոյժ ճիշդ Սորան կու նայէ :

Սէյեադ, մի գովիլ այս իշխանին, որ միշտ մնայ լաւ,
 Որին գովեցիր՝ յայտնի ատար՝ վերջն լաւ չեւաւ,
 Որին ատեցիր՝ սա Յակոբն է, նա եղև Եսաւ,
 Նրանց հիմն քայքայված էր, Սա է հաստատ նաւ,
 Այս խօսքերըս ժամանակին ձեզ կ'իկայէ :

18 $\frac{10}{12}$ 55. 'ե Ղարս :

Կամ դնումես, կամ դալիս ես,
 Կամ առնումես, կամ տալիս ես,
 Չունքի՛ որ էդպէս խալիս ես,
 Ո՛վ կարէ քեզն թայ լինիլ:

Աւարեան ես, թէ մարդարէ՛,
 Մարդարէ գոյ՝ դեկց չար է,
 Ամէն մարդոյ անհնար է
 Բարութ՝ վարութ իսկ Հայ լինիլ:

Աշխարհքումն վատ մարդ չատ է,
 Չար մարդն դաղանից վատ է,
 Ո՛վ որ բարեկամին կատէ,
 Կորստան տխրի վայ լինիլ:

Ինչ Հայ որ չի սիրեց Հային,
 Հունն հէրն է, գայլն գային,
 Ինքն բիճ է, ազն խային,
 Չի կարող հոգւով թայ լինիլ:

Մէյեադ, ինչ է քոյ արածդ,
 Ինչու չես գիտում խօսածդ,
 Սոյդ մի կարծեր լսածդ,
 Թանն չի կարող մայ լինիլ:

Հալալ մօր կաթ ծըծած կլինն ո՞նց կուլն մարդէն բիդամադ,
 Բիւլբիւլն հողին թէ հանես չի լինիլ վարդէն բիդամադ:

Սիրահարութեան պայմանն՝ ամէն բանից դժուար բան է,
 Թէպէտ ամէն մարդ կամուսէ ճաշակել, կարծելով թան է,

Գլխաւոր սիրահարներն յիշատակն միշտ կենդան է ,
 Կրանց մէջն էլ՝ որ լաւ նայես, աստիճանն զանազան է ,
 Մէկն լաւ շորեց հաղ կանի, միւսն է զարդէն բիղամաղ :

Ղալամբաշ ունքերն կանանց շատ անբաններին մարդ արին ,
 Բազում՝ իմաստունք կորցրին սիրոյ խաւար ճանապարհին ,
 Իմաստունին յիմար կանեն, իմաստուն կանեն յիմարին ,
 Տես սրբան զօրաւոր են, որ դերի են շինեւ աշխարհին ,
 Որ անզգայ մարդն կուլի էսպէս կախարդէն բիղամաղ :

Թէ մարդ կարենայ համբերել, քաղցր է սիրոյ պտուղն ,
 Յաւիտեան մահ չի տեսնել՝ ով որ բռնի նորա ճիւղն ,
 Շահինն նման կու փախնի, եթէ պինդ չի պահէս քուղն ,
 Արքայութեան չես ցանկանալ, թէ վայելես նորա շիւղն ,
 Հասկացողներն անց կուլին էսպէս շարթէն բիղամաղ :

Ափսոս՝ որ էս շուքս մաթլարն, Մէյեանդ, վառզ վախա դրեցիր ,
 Բաւերիդ սէյդալ չի քաշար՝ կասեն թէ անբախա դրեցիր ,
 Յետադայ սիրահարներն համար դու ժանտախա դրեցիր ,
 Երբէք կակող խօսք չի գրար, ննչ որ գրար՝ սախա դրեցիր ,
 Միայն անբան մարդն կուլի սիրոյ թահարդէն բիղամաղ .
 Հալալ մօր կաթ ծըծած կինն անց կուլի մարդէն բիղամաղ :

Գ Է Փ .

Մէր, քեզնից խօսալով՝ չանաս թուլացալ ,

Լեղուս խօսք չի բանեց՝ միաքս ծուլացալ ,

Աչքս մթնեց, ականջներս խուլացալ ,

Խիղջս քարացալ և սիրաս ամուլացալ :

Իսկի միրվաթ չարիր, չի կակղար, ո՛վ քար,
 Սրտուճըգ ողորմուճիւնն չկայ, ո՛վ չար,
 Կըմարթես, չես ասիլ՝ դայլ է, թէ ոչխար,
 Տես մաքս որ տեղից որ տեղ սլացաւ :

Սէյեադ, քոյ Ֆլանդ սիրահարի է,
 Վարդից հեռացել էս քանի տարի է,
 Դարձիր առ նա սրչափ սերտը արի է,
 Թէ ոչ՝ ջանըդ կ'նկնի մին խաղլացաւ :

II. Թան գիւնոյ և արբեցումնէսն .

Քիչ խմիր կու հարբեցնէ, գինի է՝ ո՛չ թէ թթու թան,
 Խմողնն կ'լըբբացնէ, թէ իշխան լինի, թէ Սուլթան :

Աղքատին հարուստ կու շնէ, կոյր մարդին սրտես կանի,
 Կաղնն ոտ կուտայ, խուլնն ունի, յիմարին Սոկրատէս կանի,
 Մարդոյ հաստատ բնուճիւնն կու փոփսիսի՝ պէսպէս կանի,
 Որչափ երկար կեանք ունենայ, համարեա, միջից կէս կանի,
 Վախուկ մարդն՝ թէ որ խմեց, կու լինի պատառող դազան :

Ինչ մարդ խմելուց հա՛ղ արաւ, նորա քիտէն ծակ կու լինի,
 Չունքի խմիչքն փողի հեռ, կասեն, հակառակ կու լինի,
 Արբեցողի որդիքն գող՝ կինն անառակ կու լինի,
 Ինչքան պատուելի մարդ լինի՝ վերջն խայտառակ կու լինի,
 Ահեղ ատենի օրն նա սկերես կերթայ դատաստան :

Արբեցողի տան միջիցն՝ վրդովմունքն անպակաս է,
 Եթէ մին ծածուկ խօսք ասես՝ հրապարակի մէջ կասէ,
 Նորա հեռ ընկերանալն մարդոյ պատուին շատ մնաս է,

Որ անդ մէջն փոս բան տեսնի՝ կու կարծէ թէ դինոյ թաս է ,
 Թէ կինն նամուսով էլաւ, սաղ կու մտանէ գերեզման :

Մեր Փրկչն դինին էնդուր դրաւ իւր արեան փոխանակ ,
 Որ քրիստոնեայքն խմելիս նորան չափ դնեն և քանակ ,
 Խեղօք մարդին բաւական է ամենայն օր մէկ ըմբօնակ ,
 Անչափ խմողն Քրիստոսին յայտնի մտրթումէ անդանակ
 Արբեցողն՝ ըստ իմ՝ կարծեաց, է բնակիչ դժոխական :

Արբեցողն հետ սիլ սք որ սնենայ հաշիւ, առ սւ տուր ,
 Էնպէս կարծէ իւր փողն մէջ կատեց մին սաստիկ վաղկան ջուր ,
 Նորա դէմքն չի՛ ծիծաղիլ, միշտ դառնացեալ կուլի , տխուր ,
 Թէ գիտուն ես, այս մասին, դու, իմ՝ խրատներես ականջ տուր,
 Եթէ ո՛չ՝ վերջն կափոտես, երբ որ կուլիս թշուաւական :

Սէյեադի խօսքն քարոզ է, նրան դու լաւ ականջ արն ,
 Ով սք նորան ականջ դնէ՝ երանութեան բարէբարայ ,
 Գինի և Աին բառից միտքն միմեանց հեան յարմարայ ,
 Ով որ նրանց ծառայ եղև, դուղ ճամբից կուլի աւարայ ,
 Երկուսն էլ այս աշխարհումս մեծ մեքենայ են դիւական :

Գ Ի Փ.

Էդ կարմիր վարդ թուշիդ՝ եաղութ պաօշիդ
 Կարօտութիւնն ես միշտ քաշելու եմ ,
 Մինչի որ երեսըս չի դնեմ՝ դօշիդ ,
 Օրէ ցօր իմացի՛ր որ մաշելու եմ :

Ազջիկ, աղաչանքըս արի՛ դու լսի՛ր ,
 Ինձն հետ բարեկամ լինիլ սկսի՛ր ,

Ծըծերիդ ստեղծն աչքերիս քսիր ,
 Նրանց կաթովն ես ինձ խաշելու եմ :

Դրախան քոյ բոյիդ նման ծառ չունի ,
 Բիւլբիւն քոյ ճայնիդ պէս բարբառ չունի ,
 Սէյեաղին բաց 'ի քէն հողէսու չունի ,
 Թէ նահախ սպանես , վաշվաշելու եմ :

Հաղ Հայերէն այն եղանակաւ՝ ինչպէս ասել են .

» Տէ՛հէ՛հ + վերջը Ե՛նչպէ՛ս Կու՛լի , « Երուհան » :

Ո՛վ որ չունի քեզ նման մին սիրական ,
 Արտասուքն չի չորանալ ձուխտ ական ,
 Չի պրծնիլ նեղութեան բեռնի տական ,
 Մի՛ սպանիլ զիս , մի՛ մնալ պարտական :

Ինչ նազելի որ չունենայ սիրահար ,
 Նորա սէրն չի կարող գանել գաղար ,
 Սերահարն է սիրահարի կամքին կատար ,
 Այս առարկին սա է վճիռ իսկական :

Սերականի լուռ յատուկ անգին է ,
 Սիրահարի հաստատն թանկագին է ,
 Ինձի քաղցր նայելով ծառայ շինէ ,
 Յայնժամ կասեմ՝ եղէ ես անմահական :

Ո՛վ որ կասի քեզ սիրելն մեղք բան է ,
 Նա յիմար է , ոչ թէ մարդ բանական է ,
 Անէր մարդն ամէն կերպ անպիտան է ,
 Սէրն է մին անհաւն պարզե վերնական :

Հողեղէնի պատկեր չէ քոյ պատկերդ ,
Այրեց սիրտս , մտիւր շինեց վառ սէրդ ,
Յանկանսւմեմ՝ ծրծեւ մարմար ծրծերըդ ,
Բայց կսճակդ եղելայ նրանց փական :

Թո՛ղ մէջքիցդ խորտեմ՝ իբրև դօտիկդ ,
Գուցէ թէ զիս արթնացնէ հոտիկդ ,
Հօրից՝ մօրից՝ ազգականից մօտիկդ
Միայն ես եմ՝ ՚ի ներքոյ արեգական :

Մէյեադի համար եզել ես հագէառ ,
Քեզ տեսնալիս նա լինումէ անբարբառ ,
Ե՛կ, ծոցիցն դուրս մի՛ դալ ձմեռ՝ ամառ ,
Խրատ լիւր, ով՛ հրեշտակ իգական :

Մտնամտնող .

Արի՛, նազելի, որ մեռեալ զիս քեզնով կենդան է ,
Արի՛, զի առանց քեզ աշխարհն մին անշահ բան է :

Արի՛, քեզ մատաղ, տխրութեանս պատճառն դու ես ,

Արի՛, փութալով, որ եմ լեզուի բարբառն դու ես ,

Արի՛, որ ամէն բարեւառութեան ճառն դու ես ,

Արի՛, սառուցեալ բնութեանս ամառն դու ես ,

Արի՛, զի Եդեմական կենսատու ծառն դու ես ,

Արի՛, թէ չի՛ դաս, հոգիս մարմնոյս մէջ կու մեռանէ :

Բացի քեզանից կենդանութեան ճար չկայ, արի՛ ,

Էշխիդ ձեռքիցն սրտումս դադար չկայ, արի՛ ,

Աշխարհքի մէջն քեզ համեմատ եար չ'կայ, արի ,
 Բեռդ քաշելոյ բաց յինէն յօժար չ'կայ, արի ,
 Խեղդուել եմ ուղու՞մ ծամիցդ պինդ լար չ'կայ, արի ,
 Սիրածի թրով մեռնիլն արդար դատաստան է :

Փութացի՛ր առ իս՝ զի ահա՛ դարնան ժամանակ է ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ սր դարունն սիրոյ դուշակ է ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ զի թուշերդ վարդ մանուշակ է ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ դուն մին վարդ ես, հազար սոխակ է ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ թերթեւունքդ սիրտս չի՛ ծակէ ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ սր քոյ դէմքդ ծաղկանց իշխան է :

Արի՛, հոգի ջան, իմ սենեակս քեզանով զարդարի՛ր ,
 Արի՛, հոգի ջան, սիրոյդ սերմն սրտումս ցանի՛ր ,
 Արի՛, հոգի ջան, ինձ նեղութիւն տալուց դադարի՛ր ,
 Արի՛, հոգի ջան, քոյ ձեռօքդ պատանս կարի՛ր ,
 Արի՛, հոգի ջան, ինձ դու գերեզման ճանապարհի՛ր ,
 Արի՛, կատարի՛ր, սր սա քեզ համար մեծ նշան է :

Քեզնից հեռացայ՝ կեանքիս վարդն թառամեց, արի՛ ,
 Քեզնից հեռացայ՝ կարօտանքըդ ինձ քամեց, արի՛ ,
 Աւանց քեզ աշխարհքն աչքիս անհամեց, արի՛ ,
 Սերդ գազան է՝ սսկորներս ծամժամեց, արի՛ ,
 Պաաճառն ամէնից՝ երևի՛ այսպէս կամեց, արի՛ ,
 Աշտուծոյ աուած չարչարանքն քաշիլն արժան է :

Փութացի՛ր առ իս՝ սրտիս կապն բաց լինի այսօր ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ լիզեմ՝ ջանդ թաց լինի այսօր ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ սոսիսիս իմաց լինի այսօր ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ նա սգալով լաց լինի այսօր ,
 Փութացի՛ր առ իս՝ աշխարհն իմացած լինի այսօր ,

Որ Սէյեադն քեզ սէս նաղելուցն սիրական է:

18²⁵/₅ 54. յԼ. շէրահ Գրառու:

ԳլխաՓ.

Ազնիկ, ահօշկիցն շատ մի մտիկ տաւ,
 Ամէն անցաւորի դու մի մտիկ տաւ,
 Չար լեզուի տակ կնկնես, կուլիս բէրզբաւ,
 Թող իրանք սկսեն ստքդ գնալ՝ դաւ:

Ե՛կ, դու, մի մօտանալ ջահել տղէքին,
 Կու քաղեն վարդերդ, չէս ունենալ զին,
 Կու փախնի ձեռիցդ գեղեցիկութեան ձին,
 Կ՛սկսես արտասուօք վերջն ափսոսաւ:

Չի՛ տես. Սէյեադն օտարական է,
 Տուած խրատներն մին անշահ բան է,
 Իմացիր, չուհիք նա ազնուական է,
 Ազնուի բերանն չար բան չի՛ խօսաւ:

Ա. ան աշխարհէ.

Ո՛վ Թշուառ աշխարհ, վարուք տպիկար, չարութեան յօժար,
 Մեշտ և անդադար բանըդ ա՛ն ու զար, մեղաց ճանապարհ,
 Ու՛մ բնկերացար, և դաբեր յիմար, խեղդեցիր անլար,
 Որքան մարդ տեսար, ցաւի մէջ քցար, Թողեցիր անճար,

Ո՛վ ամենաչար, աւանց էհտիբար, սիրտն մին սև քար,
Մեծ դարդ ու սարես, բնութեամբ ակարես, շատ խելագար ես՝
ինքդ անհնար¹ :

Մէկին անվախճան արեւ ես իշխան, մարդիկ է դատում,
Մէկին կծեւ ես, հացից քցեւ ես, դաւն է գանդատում,
Մէկն մին դարին՝ մին ձեռք շորի գին, հաղիւ է դատում,
Մէկն կէս օրին փողոցումն հին քժլ է կարկատում,
Էս գործիդ համար անունն աշխար պարգև ստացար :

Մէկի սրտի մէջ վառեցիր անչէջ սիրոյ կրակն,
Մէկին ստութեամբ՝ միամտութեամբ քցար քոյ սակն,
Մէկին բէգուման կսխար դերեզման, հանգաւ ճրագն |
Ո՛վ դու անզգամ, ինչո՞ւ է լոյս տամ՝ քեզ արեգակն,
Մեշտ խաւար մնաս, որ էդքան վնաս մարդ ազգին տուար :

Քոյ մեզ արածն՝ մինչ կատարածն՝ սատանան չ'անեւ,
Քեզ հետ խօսալն է՝ գործիդ յուսալն է նարդի խաղ անեւ,
Տէս՝ թէ մեք որչափ քեզ, ո՛վ մարդախաբ, երկինք ենք հանեւ,
Որ քոյ խնդալդ՝ մեզ մտիկ տալդ բախտ ենք անուանեւ,
Իսկ քոյ ասածդ և խօստացածդ է միշտ անկատար :

Բազն ակարի՝ մինչ հարիւր տարի, չէս սպանանում,
Բազն առողջին՝ սիրտն ամբողջին՝ ուժով ես տանում,
Էդ արարմունքդ՝ անկարգ վարմունքդ դու ես հասկանում,
Փոխանակ ետրին՝ հարցո՛ւր Սէյեադին. ինչ կայ ինձանում,
Կա խոստած անէ և վրդիդ դնէ բաներդ աշքար :

1. Լ՝Ձեհայն Կոմիտասի վերջումն էրէնեւ՝ զայս Կոմիտ :

Աստուծոյ ճշմարտացեալ և ՚ի աստի հօր

մտայեալ աղջկան .

Ինչ անեմ, մայր իմ, կարմիր հալաւն,

Չուն որ կտարած է իմ բախտիս նաւն,

Հիմն ես հազնե՛լ պիտեմ սեաւն,

Որ դիմի իմանան իմ սրտիս ցաւն :

Տես, իմ տօլ աղջիկ ս՛իլ կայ մնացած,

Որ չիլի սիրած՝ մարդին դնացած,

Ինչո՞ւ պատժեց, եարար, ինձ Աստուած,

Յայանեց աշխարհքին իմ վատ համբաւն :

Իմ թայ ու թուշ դիմ սրդիք ունեն,

Աճիւնքն իրանց համար մէկ տուն են,

Ջահիլ աղերքն ինձ ս՛նց ընդունեն,

Որ անց է կացել օրէրիս լաւն :

Տղայքն աւաջ ինձ տեսնալիս,

Չի մտիկ տուած բարով՛նն տալիս,

Գիժվում՞ն իրանց հետ ես խօսալիս,

Հիմա նորանց մօտ թէ ես, թէ կաւն :

Վախտս անց կացաւ, մարմինս մաշուեց,

Կարմիր վարդից լաւ ուննիս քաշուեց,

Սիրտս կուտուածեան սէրումն խաշուեց,

Ընկաւ թօռի մէջ ինձպէս կաբաւն :

Մայր իմ, քեզ տեսնամ՝ սևերես մնաս,

Ո՛վ ասեց, որ ինձ չուտ մարդի չի տաս,

Մինչև մեռնելդ լաւ օր չի տեսնաս,

Մորթեցիր ինձ քոյ յօժար կամուռն:

Կսպէս զամանան, թո՛ղ, լինի բարբադ,

Նորա ձեռիցն ո՛ւմ անեմ՝ գանդաս,

Ինձ սիրունուլթեամբ նմանին, Մէ՛յեադ,

Թիֆլիզու աղջկերանց սահաւն:

Ասան անհմանութեան Լուսնայ պարիչէրէն, որ է
'ի հողէրէն Տարբէն:

Ո՛վ չի դիտում՝ առաջվանից դեղին վարդ չեղած,

Կասեն թէ մին օր վարդանոցն սէյր ես գնացած,

Կարմիր վարդն ծածուկ տեղից կերպդ է տեսած,

Իւր երեսի հետ քոյ դիմաց ֆարդն խմացած,

Կնտուր մասին է ամօթիցն ռանդն դեղնած,

Դու, որ ունիս Ատուածանից էգպէս ստացած,

Եւ ի՛նչ կանես դու փառ, կամ հանդերձ պայծառ¹,

Ո՛վ անդամն մարմար, չուն ինձպէս հազարըն արեւ ես անձար²:

Ծաղկունքն իրանց վիճակի մէջ դիմի էլ տխուր են,

Որ ամէնքն քոյ առաջիդ անարգ մուղղուր են,

Մանուշակն կուժն ուսին դալիս է ջուրէն,

Իսեղջ Նարկիզն քեչիկդ է քաշում՝ կրատուրէն,

Ում անտուամեն, գանդատուամեն քոյ թուր ու սուրէն,

Արարածքն դատ են կանչում քոյ էշնի հուրէն:

1 և 2. Լուսնայի պարիչի վերջումն էրէնէն պարիչի պարս:

Գիշեր ցերեկ զուլլուզումք հանդնած է Լալէն,
 Լիլուփառն բռնած ունի գինեւոյ փեալէն,
 Գիւնաբախանն նեղացաւ քեզ գլուխ տալէն,
 Գիւլիսաբաճին մեռաւ մօտդ շատ դնալ՝ դալէն,
 Եստամանն թառամելայ, ըկեւայ հալէն,
 Չուն ծաղկաւնքն իրանց համար քեզ մեծ ընկալան :

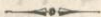
Յալսէփ գեղեցիկն մօտումըդ երբեք մին բան չէր,
 Իւր սիրողն նեղացրուց, լաւ դատաստան չէր,
 Սերունների մէջ իշխան էր, քոյ պէս Սուլթան չէր,
 Հինա լինէր՝ սլ նորան գեղեցիկ կաւ հանչէր,
 Լոյս երեսո՞ւ որ սեսանէր, ինքն էլ կամաչէր,
 Քեզ փրկելայ մարմին առաւ Քրիտաս, բօշ բան չէր :

Կենդանի չի էն մարդն, որ սերըդ չի զբաւ,
 Ինչ մարդի որ մտիկ անես՝ բազա է, համ՝ իղբաւ,
 Ում որ լեզուն քեզ չի գովի, գիտեմ՝ կաւ լինի լաւ,
 Աչքի շնոր՝քն սեռաթիւն է, երեսինն խաւ,
 Սրանց ամէնին քոյ գեմքումըդ սլ է հաւաքեաւ,
 Չուն արեգակն գալիս է միշտ քեզ բարև տալ :

Հոարա մի լինիլ, խոնարհ կացի՛ր, հոգեղէն հրեշտակ,
 Դիփ քոյ ասածդ ենք անում, Մուլէտեան տախտակ,
 Քոյ երեսիդ լոյսի մօտին ի՞նչ է լուսնիակ,
 Սերըդ սիրողեդ սրտի համար է՛ վառած կրակ,
 Որ տեղ դաւ լինիս, հարկաւոր չի էլ էնանց ճրագ,
 Մարդիկ ամենայն քոյ արզուդ են քաշում՝ հատարակ :

Մեր հոգեղէն դունդն քեզանից է լոյս տուում,
 Դու դուրս գալիս արեգակն վայր է իջնում,
 Ես չեմ գիտում՝ քոյ լոյսդ ինչից է յատկանում,

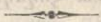
Ինչ որ քեզանում կայ, չկայ էլ երբէք ինսանում,
 Ո՛նց սիրական ես, որ միտքդ ես չեմ՝ հասկանում,
 Սէյեազի նման Ազուզըն որ քեզ չի դիմանում:

Ի խոն նորոշն գովառանհուրէան .

Թաճամ՝ աշխարհքումն չկայ մին աննման ջան քեզի պէս ,
 Ճակասն մէյտան քեզի պէս ,
 Ունքերն քեաման քեզի պէս ,
 Աչքերն մոտտան քեզի պէս ,
 Պաօշն մարջան քեզի պէս ,
 Սուրահի կեարդան քեզի պէս ,
 Կինն ս՛նց է կարող ծնանիլ մարալ ու ջէյրան քեզի պէս :
 Քեզ տեսանողն ասումէ . սա հոգեղէն չի, հրեշտակ է ,
 Կերպարանքն արեգակ է ,
 Հար թաւն մին լուսնիակ է ,
 Աչքերն վառած ճրագ է ,
 Լեզուն դժսիքի կրակ է ,
 Բուխաղն մեղք ու կարագ է ,
 Որքան վարավուրդ եմ անում՝ չկայ էլ ինսան քեզի պէս :
 Երեսիդ մտիկ անողն ասումէ . քաշած պաակեր ես ,
 Ոտից ցալուտդ դիմ սէր ես ,
 Ամէն բանից դեր ՚ի վեր ես ,
 Իմատաւեր դլիսի տէր ես ,
 Արարիչդ թէ կու սիրես ,
 Սխալմանքս պիտի ներես ,
 Որ կամենումեմ ասելն՝ չկայ մեհրիբան քեզի պէս :

Ինչ տեղով որ անցանուամս, ասուամեն. եւրաբ՝ սա ո՞վ է,
 Հանդերձն դիմի կարմիր մով է,
 Երեսն մանմարի խով է,
 Հանդարուածիւնով մին ծով է,
 Բերան պիտուամէ՛ սր դովէ,
 Անպատմելի շնորհքով է,
 Կենացս մէջն չէմ տեսած Սուլթան ու Խաղան քեզի պէս :
 Գեղեցկութիւն բաժանողից շառ փայ ստանողն դու ես,
 Մեջո ուրախանողն դու ես,
 Ամակ իմանողն դու ես,
 Դատաստան անողն դու ես,
 Մարդոյ ջան առնողն դու ես,
 Սէյեազ սպանողն դու ես,
 Քեամանդարների միջումն չկայ մին սրտիան քեզի պէս :

Ստեփան անհուստութեամբ խաղան .

Քօռանաք, անպիտան աչքեր,
 Որ չէք նայում լաւին՝ վատին .
 Էն մարդոյ հեռ էք անում սէր,
 Որ ձեր սիւն տամէ ետդին :

Ընկերն պիտուամէ անել,
 Ո՞չ թէ կաթնաբերան ջահել,
 Ո՞վ իրան զգաստ չի պահել,
 Կու պատահի էդպէս շապին :

Որին առցի՛ հողիս ես,
 Նա պատասխանեց, դու փիս ես,

Որին ասացին՝ որդիս էս ,

Ինձի առաւ, տուաւ պատին :

Մարդն՝ որ կայ, անարդ հոգ է ,

Սկզբանէ սուտ խօսող է ,

Ուրիշն ինչպէս կարող է

Նմանիլ քոյ հարազատին :

Բանահանն միթէ հաւ է ,

Իւր վիճակին ասի՝ բաւ է ,

Էս բաներն չեք սակաւ է

Քեզ նման տունն բարբաղին :

Սէշեադ, անցաւ քառասուն տարիդ ,

Մարդ չի ճարեցիր ճշմարիտ ,

Որին կարծեցիր մարդարիտ ,

Նրան մին սև փող գին հատին :

Սոսիսուհ գովաբանութեան «իբրևոյ» .

Ինքդ ցուրտ, քրտինքդ ցուրտ՝ միթէ դու սառն էս, աչքի լոյս :

Բիւլբիւլն վարդ է կարծում երեսդ, էնդուր է լալիս ,

Փարվանն՝ շամի նման, քոյ գլխիդ պտուտ է տալիս ,

Արեգալին ամէն օր քեզի գլուխ տալ է դալիս ,

Դիփից վաղ՝ ես քեզ մատաղ, որ յոյժ պայծառն էս, աչքի լոյս :

Գեղեցիկաւթեամբ՝ քոյ մօտիդ՝ սև ագուաւ է վայրի հաւն ,

Թութի զուշն Բայրուշ է , Տուլաշ է նաչխուն Վաքաւն ,

Ո՛վ որ քեզ ծուռ մտիկ տայ, կրկնարվի բաղանի նաւն ,

Հրաշագեղ ու խիտ անմեղ Աստուծոյ գառն էս, աչքի լոյս :

Տեսնողն կասի, բոյրդ բաղում բուսած Սանուբար է,
 Մագերդ մուշք դովելի, պոչերդ հասով անբար է,
 Թէ վաղուց ծնվել էիր, քեզ կասէին՝ փէյղամբար է,
 Դէմքդ զարդ է, կարմիր վարդ, դու նոր ամառն ես, աչքի լոյս :

Մաշդ կուզեմ, որ կարենայ մին սուտ գտանել բանումն,
 Սուտից միշտ փախչելու եմ, սրբան որ ջան կայ ջանումն,
 Էդ բարակ պուշներդ, որ միշտ ծըծեմ բերանումն,
 Թէ լեղի քսած լինիս, սնց կասեմ դառն ես, աչքի լոյս :

Ինչ որ աչքդ տեսնումէ, նրանց ամէնն քեզ մատաղ,
 Հողեղէնն չէ արժան, դիփ լուսեղէնն քեզ մատաղ,
 Սէյեադն եմ՝ մին ջան ունիմ, սրանից դէնն քեզ մատաղ,
 Էսքան որ մատաղ ունիս, Սաբեկայ ծառն ես, աչքի լոյս :

Խաղ Հայերէն .

Ո՛վ աւազանի եղբարք, մի՛թէ ձեր սիրան քար է,
 Կասն՝ թէ ազգի սէրն ամենայն ցաւի ճար է,
 Քանի՛ վախա է Սէյեադն ծածուկ դարտով տկար է,
 Ի՞նչ կուլի մին ճար անէք, չի՛ ասէք՝ թէ օտար է :

Աստուած չար աչքից պահի՛ ձեզպէս հարուստ մարդ չիլել,
 Աշխարհքն մին մինով տան՝ ձեր զարդի չափ զարդ չիլել,
 Մեր նախնեաց ասած բան ա՛ չայ ազգից նամարդ չիլել,
 Սէյեադին մէք մուանալ, մէք ասել՝ բէյխաբար է :

Թէ դուք չօգնէք ձեր ազգին, ուրիշ ազգի ինչի՛ն ա,
 Նրանց համար՝ ես եթէ լինիմ, չի լինիմ՝ մին ա,
 Ազգի սէրն Սէյեադի մօտումն թանգադին ա,
 Ամէն բանից լաւն է ե՛ւ աշխարհքին բարեբար է :

Ամէն բանից աւել է ձեր դատարկ ողջոյն տալն ,
 Յաւն նրան չի՛ նեղիլ , Թէ հարցանէք ովհաւն ,
 Ի՛նչ կուլի կարացընէք Սէյեադի աչաց լաւն ,
 Կամ մին հետ հոգին աւնէք , որ ինքն էլ յօժար է :

Հարկ է , որ հարուստներն դիմի էլ ողորմած լինին ,
 Մեծատուն աւակը ժամուսն լսած լինին ,
 Անդուժ մարդոյ պատիժն ի՛նչ է՝ իմացած լինին
 Սէյեադ , որ լսող չկայ , ողբալդ ինչո՞ւ համար է :

Աշխարհքի հնուժիւնից եղանակն փոխվելայ ,
 Սէր բառն՝ առելուժիւն բառի տակին կոխվելայ ,
 Մարդկանց մօտին դազանն սչխար է , դառն դէլ ա ,
 Սէյեադ , մին լաւ իմացիր , էս դարն ի՛նչպէս դար է :

Քանի էսպէս բան խօսես , կու շատնայ դարդերդ ,
 Ժամանակն կու փախչի , չեն կառարվիլ դործերդ ,
 Բաւական է՝ վերջ արն , ձեռնից մի թողիլ խէյրդ ,
 Սէյեադ , մի՛թէ քոյ լեզուդ մշտաբարբառ քնար է :

Թէ կամուսնու մարդիկն իրանց հին ձեւն դառնան ,
 Իսուր երբէք ճար չկայ , որ երկինքն համբառնան ,
 Ինքան էդպէս կու մնայ , որ հող կրդառնան ,
 Սէյեադ , անցեալ օրերին տեսնալն անհար է :

Հայոց ազգի միջուսն ցաւ հարցանողն՝ ո՞վ է ,
 Եթէ միշտ աղաղակես , ականջ դնողն ո՞վ է ,
 Թէ սգանեն , հարայիդ , սոի՛ր , համողն ո՞վ է ,
 Ազգիդ համար ինչ ասեն , Սէյեադ , դիմի էլ արդար է :

Լուսաւորչի ժառանգ ես , ալնիւ օձաղի դաւակ ,
 Ազգդ աշխարհքին յայտնի , հայրդ քահանայ աւադ ,

Տեանումեսս որ Հայերն չեն լինում քեզի քօմակ ,
Գնա՛ , սւր որ կամումեսս , ընդարձակ ճանապարհ է :

Կիրք Էրեւանի արտաքին .

Անցեալ դիշերն երազում
Դավլաթ բաժանողն մինակ
Ըշտապով ինձ մօտ էր վազում ,
Չեւին բռնած փողի տօպրակ :

Հարցրի . ուստի՞ ես դալիս ,
Մաւաղեւ ես բէիլբալիս ,
Ասաց . սրան քեզ եմ տալիս ,
Թէ որ կուտաս ինձի մուրհակ :

Ընկայ վիզովն՝ պաչ արի ,
Ասամ . դալըդ հազար բարի ,
Ո՛ր աեղ էիր անցեալ տարի ,
Որ ընկայ ես մեծ պարաքի տակ :

Ասաց . առատաձեռն էիր ,
Ինձ համօր ծանր բեռն էիր ,
Փող չ'ի տալ քեզ , թէ մեռնէիր ,
Աւաս մարդիկն շատ եմ ներհակ :

Էս եմ դավլաթ բաժանողն ,
Որ քեզ տամմ՝ էսքան փողն ,
Չեմ սիրեւ ես փող ուտողն ,
Պիտի ման գաս աւանց դտակ :

Խորակըդ տխուհաց արա՛,
 Հացն ջրուան թաց արա՛,
 Բանն ինքդ վեր կաց, արա՛,
 Չիլի փող ասո՛ բռնես մշակ :

Որ չի կատարես խօսքերըս,
 Թէ ընկիս իմ ծնող հէրս
 Քեզանից կու կարեմ սէրս,
 Կ'բցեմ մին խոր հորի բակ :

Ասամ. ինձանից հեռացու՛ր,
 Ո՛ւր կամենաս, տա՛ր նորան տու՛ր,
 Որ ծառայի նա քեզ 'ի զու՛ր,
 Քաշի բեռնդ՝ իբրև իշակ :

Ես Սէյեադն եմ՝ գիշեր և տիւ,
 Չեմ առել հէջ փողն պատիւ,
 Այսուհետև քոյ միննաթիւ
 Պէտք է ման գամ՝ կօշիկս ծակ :

Շահնազ Հայեօէն .

Պատկերըդ միշտ տեսնողն բացւած դիւրստան ի՞նչ կանի,
 Թուշերըդ համբուրողն հատով բուրաստան ի՞նչ կանի :
 Ճակասիւք լլցան, եթէ ընկնի մին աղքատի վերայ,
 Չի՛ ուզել դեանջի Ղարուն, թախախ Սուլէյման ի՞նչ կանի :
 Ունքերըդ զլված աղէզ, թերթեռնքդ սրված օխեր,
 Քեզ նմանի սրսկանն էլ թիր ու քէման ի՞նչ կանի :
 Քոյ թուշերըդ ցուրտ օրն տեսնող մարդն՝ մինչև մասն,

Որ չի տեսնի երբէք մանուշակ՝ սուսան, ի՞նչ կանի :

Քեզանից բաշխա, եարաբ, էլ կոյ ուրիշ արքայու-թիւն ,
Քոյ ծոցումն նընջողն ջաննաթիւս իղզիան ի՞նչ կանի :

Պառչներըդ զանդի պէս ամէն առաւօտ ծրծողըն՝

Որ հազար ցաւ ունենայ, դարման ու Լոզման ի՞նչ կանի :

Քոյ էդ խումար աչքերըդ ո՛ւմ վերայ որ քաղցր նայի,
Թէ յաւիտեան չի տեսնի մարալ ու Չէյրան ի՞նչ կանի :

Ինչ մարդ՝ որ քոյ պէս սուրբի զազըն չիմանայ, յայտնի է,
Որ նորա պէս քաֆուրն Ղուրան ու Ֆիրդան ի՞նչ կանի :

Սէյեադ, քեզ պէս քաղցրախօս ում պատահի զարիբ տեղըն ,
Բիւլբիւլի ձայն լսողն սաղ ու քամանջան ի՞նչ կանի :

Շահնուշի Գեաֆն .

Ի՞նչ աշուղ կու լինի էշեսից օյաղն ,
Բիւլբիւլ ես՝ ո՛ւր է քոյ ջիկարի դաղն ,
Խարն զաֆթ է արեւ վարդի բուդաղն ,
Էնտուր է կտարված, խեղջ, քոյ դամաղն :

Արի, ծոցըս մտիւր, որ խաղված ժամ է ,
Սերողըդ աշխարհքի մէջն բագնամ է ,
Ծրծերըդ սինէյվազ է, թէ շամամ է ,
Ո՛ւր է բաս շամամիդ պատուական թազն :

Ես մին փարվանայ եմ, դու էրվօղ շամ ես ,
Ի՞նչ ֆայդայ, որ էշիսի ճամբումն խամ ես ,

Մին խօսք ունիս՝ քեզ հետ պիտի խօսամ ես,
 Կամիս՝ էսօր ասեմ, կամենաս վաղն :

Սէյեադն եմ, ձեռիս է նեանս ու անեղն,
 Մեռնումեմ երեսդ տեսնալիս տեղն,
 Մտումեն՝ ձեռիդ է եմ ցաւիս դեղն,
 Դա եկ իմ մօտ, կամ ես դամ քոյ դեղն :

Չոր Գայերէն.

Իմ նազու եար, քեզնեց ամաչելով ջանրս դուրս եկաւ,
 Քոյ չուաքն տեսնալիս հոռաչելով ջանրս դուրս եկաւ,
 Մին քաղցր մտիկ չարիք, աղաչելով ջանրս դուրս եկաւ,
 Դիչերներն երագում քեզ պաչելով ջանրս դուրս եկաւ :

Քանի՛ բան եմ խնդրել ես, չեմ ստացել պատասխանն,
 Մի թէ այդ է ինձպէս էրված սիրահարն դատաստանն,
 Միայն դու չես, միշտ եղպէս է եղել սիրուններն բանն,
 Ո՛վ ձեզ հոգով ծառայելայ, դուք առել էք նորա ջանն :

Այն ի՛նչ օր էր, որ ես մտայ քոյ տխրաս լէհէբի տակն,
 Օթաղի դուռն կաղած էր, մէջտեղ էրվումէր ճրագն,
 Երբ որ կաճակը բացեցի, ծագեց ծոցիդ լուսնիակն,
 Խեղքս գլխիցս վերացաւ, սիրտս ընկաւ վառ կրակն :

Իբրև տեսեր՝ մեռանումեմ, ծիծրդ ետխիցդ դուրս բերիր,

.

Ինքան արիր, երեխի պէս կաթնըդ ինձի խմացրիր,
 Ազատմելի մազաներով վերջապէս ինձ վեր կացրիր :

Յետոյ փաթաթվեցինք միմեանց, որ համարեա թէ միացանք,
 Մէկս մէկու սէր ցոյց տալով ըստ ամենայնի լիացանք,

Աւաւօտեան զանգն առլիս սւժով տեղիցն վեր կացանք,
Փառք տուինք մեր Ստեղծօղին, որ մուրաաներս ստացանք:

Ի՞նչ կուլի՝ որ մտոգ բերես մին էն անց կացած օրերն,

Որ ասումիր իմն դու ես, ի՞նչ եմ անում հէրն ու մէրն,

Արատաւքս դեա է դառնում միա բերելիս քոյ խօսքերն,

Ընդէր հեպէս շուտ ցրտացաւ քոյ ջահիլ սրաւմե սէրն:

Էն վախտս՞նց՝ իր հիմա ս՞նց ես. ես եմ փոխվել՝ թէ դո՞ւ, ետրաք,

Քոյ մասին ես չարչարվելով՝ փչացել եմ, խանէ խարաք,

Սէյեադն եմ, սերովդ եմ քէյֆով, ս՛չ թիրե՞ք գիտեմ, ս՛չ շարաք,

Ռահմ՝ արա՛ սղորմելոյս, քեզ է՛լ հարկաւոր է սուվաք:

Մ. ան աշխարհի.

Երկու դուռն ունես, աներաւ աշխարհ,

Երկուսն ել թողել ես դիշեր՝ ցերեկ բաց:

Մէկ դռնով քոյ մէջն ուրախ մանողին

Չի՛ պահար, դուրս արիր, միւս դռնով՝ գնաց:

Աշխարհ ես, անուանդ դառնութիւն՝ սուգ է,

Քեզ համար ինչ ասեն՝ դիփ էլ յատուկ է,

Քու փառքն ու պատիւն մին դատարի չուք է,

Ո՛ւմ տուիր, վերջումն էլի քեզ մնաց:

Ազամին, Եւային՝ լոբը աւաղակ

Փախցրիր՝ կսխեցիր, դու, թզկնոյ տակ,

Հրամանաւ Տեառն մին քանի՛ ճրէչտակ

Դուրս արին գրախտից, լալով՝ սունաբաց:

Անթիւ սուրբերին կոտորար սրով,

Բազում քաղաքներ այրեցիր՝ հրով,

Տիեզերքն բոլոր ջնջեցիր ջրով,
 Քոյ չարութիւնըդ ինքըդ էլ իմաց :

Վարքըդ չար, բարքըդ չար, գլխովին չար ես,
 Դժօրքի մէջ գնացող ճանապարհ ես,
 Սէյեազին կ'սպանես էսօր, որ կարես,
 Չէս թողիլ արժանի լինի ընտանեաց :

Մաւխոճճազ վասն սիրոյ ասացեալ .

Աստուած որ ինքն սէր ա, ես ս'նց հեռանամ սերիցն,
 Սիրոյ անուճն եմ լուր նախ կնքվելիս տէրտէրիցն,
 Ո՞վ է կարող փախչելն Տէրունահան պատուերիցն,
 Աչքար ահմակ կ'կոչեն՝ ս'վ ձեռք քաշի իւր խէյրիցն,
 Թէ սիրով առնեն հոգիս, դահուանակ կուլեմ՝ Տէրիցն :

Սէրն է պատճառ, որ Տէրն ամենայն աշխարհքն արար,
 Կորս միջն զանազան արարածքին տուաւ զարար,
 Արեգան ու լուսինն կարգեց մեզ համար լուսարար,
 Մարդոյ սէրն պահաս էր, Աստուծոյ առածն չարար,
 Դուրս արին դրախտիցն, լոյսն թափվեց պատկերիցն :

Որչափ բարի բան կոյ, սէրն է ամէնի գլուխն,
 Որքան որ փայտ մէկ տեղ կետես անկրակ դուրս չի՛ դալ ծուխն,

Ամենայն ազգի մէջ էլ սիրելի է մարդոյ շուխն,
 Սիրով մարդն անպատճառ կու սիրվի իւր ընկերիցն :

Մարդն իւր չարութիւնով սիրոյ ձեւն փոխարկելայ,
 Սուրբ սիրոյ տեղն մին այլ սէր ինքն իրանից կարգելայ,

Անբանքն չեն ընդունում, բանականն զայն սարքելայ,
 Ո՛վ որ էնպէս վատ բանն իրան կամօքն յարգելայ,
 Էնպէսն իմ մօտումն շատ վատթար է շուներիցն:

Անխափան սիրոյ համար ստեղծուած են սիրուններն,
 Անդամանդ քարի նման սիրտ կու քաշի լաւ պատկերն,
 Ո՛վ տեսնի սպիտակ երես, բարակ մէջք, երկան մազերն,
 Գոյնն չի՛ փախչիլ, նորա ջանն չի՛ ընկնիլ խօլերն,
 Այս բանն ատող չիլէլ բաց յընարեալ սուրբերիցն:

Ինչ գլխում որ էշն չէլաւ, նա ամէն բանից դարտակ է,
 Ինչ երես սիրուն չեղև, համարեա՛ հանդած ճրագ է,
 Ինչ պուօշ ծիծաղ չունի, նա մին անտաշ քարի ծակ է,
 Ինչ լեզու դառնախօս է, մին անշահ կուլիտ տախտակ է,
 Եսպէս լինող մարդիկն միշտ հաց կուղեն դուռներիցն:

Ում սրտումն սէր չկայ, նրան պիտի նօխտա՛ փալան,
 Գլխն մին մազէ ասպրակ, տեղն քարվանսարի դալան,
 Մօտին մին կաղիկ մէ՛ջթար յոյժ տեղեակ էշի անվալան,
 Որ պահն դիշեր՝ ցերեկ, չի՛ ստակի շատ դարե տալան,
 Բազարումն ծախելոյ միրգ կրէ միշտ բաղերիցն:

Սէյեա՛դ, ի՞նչ ես շատ դուլում, սերից դու նօղսան ես քաշել,
 Որտեղ սիրուն ես տեսել, նրան համար ջան ես քաշել,
 Ընկել ես վատ լեզուի տակ, նահախ դատաւտան ես քաշել,
 Քոյ սերն սուրբ է իլէլ, միայն շատ բօ՛ջթան ես քաշել,
 Ինչպէս որ մէկ օր քէյֆուլ սէրից դալիս՛իր վերիցն:

Որպէստե՛ս ազակ Տարգոյ:

Արահ՝ մարդն ունի բնութիւն կրակի,

Չի՛ կուշտանալ, եթէ՛ աշխարհքն իրան տաս .
 Կու նմանի մին տակն ծակ աօղբակի ,
 Ինչ որ ածես՝ մէջն դատարկ կու տենաս :

Ազահ բառն իւր մէջն չորս դեր ունի ,
 Այսինքն առնող և կլանող հաւայի ,
 Ամէն ժամ՝ զանազան թատրիք ունի ,
 Բան չի՛ ուտիլ չոր հացիցն սաւահի :

Ազահ մարդին Ատուած չուն էր ստեղծում ,
 Կա սրտազնամբ մարդոյ սրտիկեր ստացաւ ,
 Որանց խէյր կայ, էնանց խափումէ՛ կեղծում ,
 Թէ տուղնանայ հողին կ'փոխի հացաւ :

Ինչ խրատ տաս ազահին՝ անօգուտ է ,
 Չուն որ նորա խղճմանքն ասն չէ ,
 Կերակուրի անց իրան աղբն կուտէ ,
 Եթէ որ իւր թայ ու թուշից չամաչէ :

Ազահ մարդն երբէք զին՝ խման չունի ,
 Ո՛չ հայր ու մայր կիմանայ, ո՛չ ազգական ,
 Փողից բաշխաւ է՛լ սիրական բան չունի ,
 Արծաթն է նորա տէրն բնական :

Ազահն՝ թէ Ատուածանից չի վախէ
 Եւ իմանայ, որ մին կողէկ զին կըտան ,
 Հին մուռելի սակորներն կու ծախէ ,
 Կոր մուռելի կեցին չի թողիլ պատան :

Սէյեսնդ, ինչ ես վրան խօսում ազահի ,
 Ո՛վ չի պիտում, որ ազահն անբան է .
 Հողեղալտեան օրն ասն մին շահի ,
 Իւր մուռելի կաշին զկից կու հանի :

Մտխամճայ 'ի պատիւ ուրախան որդւոց իճոյ՝

Էս կուրացած աչքերովս միշտ քեզի տեսնալ եմ ուզում ¹,

Մին ըսպէ չի տեսնալիս երեխի պէս լալ եմ ուզում ²:

Կամենումս՝ որ հասնիս իշխանական աստիճանի,
Ձի լինիցիս կենցաղումս դուռն ամէն դատաստանի,
Որ կարենաս հովել լինիլ զուլմից նեղացած ինտանի,
Գլխիդ մարգարտաշար գրակ՝ հագուստդ սղջ ալ եմ ուզում:

Ուզումս՝ մինակ դու լինիս բոլոր աշխարհքի դատողն,
Շնչաւորքն սորդդ պաչեն՝ լիզեն քօշիդ տակի հողն,
Քեզ ատողին մահն տանի, սպանվի վատրդ խօտողն,
Թէ ուզես դիտել՝ ես ո՞վ եմ, լաւ ընթերցի՛ր վերջի սողն,
Սողման արքայից աւել քեզի խօշ իկբալ եմ ուզում:

Ասումս՝ ինչ օր կուլինի, որ դու նստես թախտի վերայ,
Թագաւորքն քեզի տեսնան, ա՛խ քաչեն քոյ բախտի վերայ,
Արդարներն կուիւ անեն ծոցիդ սուրբ դրախտի վերայ,
Ճշմարիտ ես զարմացել եմ իմ սրտիս շինախտի վերայ,
Որ էդ լուսին երեսուճրդ ջուխտ Հաբաչի խալ եմ ուզում:

Ասումեն՝ քեզպէս ջան չկայ, Տէրն քեզ պահի ինձ համար,
Որ ծերուժեան ժամանակիս իմ կենացս լինիս սատար,
Վատ օր չի՛ տեսնաս, որդի ջան, այս է աղօթքս անդադար,
Չարն ու բարին լաւ իմանաս՝ քեզի ի՞նչսս՝ չի՛ տայ օտար,
Քանզի թշնամեացդ վերայ վերջումս ինդալ եմ ուզում:

Աչքերըս ս'նց չի պառեն քեզ, դու ես նրանց միջև լլայն,
 Ամէն դռնով զըկուեւ եմ, քեզ եմ արեւ սրտիս յոյսն,
 Թէ որ մին օր չի տեսնամ քեզ, հու չսրոնայ կենացս բոյսն,
 Այս է քեզ տուած երգումս. դու լինիս էն մաքուր Վոյսն՝
 Ինձանից մի հեռանալ, որ քեզ հետ միշտ խօսաւ եմ ուզում:

Էնչաքի հեզ ես, որ անուեդ ես դրել գառն Աստուծոյ,
 Երբ որ դու իմ մօտումս լես, մին մարմին եմ առանց հողւոյ,
 Մեշտ լինիս դու ը հովանեաւ Հօր, Որդւոյ և Հողւոյն Սրբոյ,
 Որքան անուանի սուրբեր կայ՝ նրանք լինին որահապան քոյ,
 Սէյեադն եմ՝ այս է մուրադս, ս'չ դսվլաթ, ս'չ մաւ եմ ուզում:

Չհոր խորո Շահնայի գեաֆ Հայերէն.

Ինչ մարդ որ սրտով կամենայ օգնական լինիլ ընկերին,
 Կու լինի արժանի փառաց, հու կոչվի սիրական Տէրին:

Աչխարհքն յոյժ հնացելայ, լաւ բաներն դնացելայ,
 Որն վատ է՝ մնացելայ, իսկն փոխել ենք պատկերին:

Մարդն շատ բի էձիզատ ս, հաւատոյ տունն բարբադ ս,
 Մինն չկայ, որ հաւատոյ Աւետարանի խօսքերին:

Ում խղճմասնքն տան ս, նա երանելի լինան ս,
 Լաւութիւնն ինչ դիմանայ մեզ պէս դժխտային գերին:

Մէկ օր մտոյ մոքիս տունն, կտրեցի աչքերիս քունն,
 Արացի. լուսեղէն սիւնն ո՞վ տուաւ միւրդար Թուրքերին:

Մարդն չարութեամբ լցելայ, անկանջն ծաղն խցելայ,
 Փրկինն աչքից քցելայ, չի սիրում անառակներին:

Դժոխքի կրակն վատ է, նրան՝ ո՞վ որ անարտուաւ է,

Ասումեն, խիտ անաչառ է արգար դատաւորն վերին:

Որտեղ դատաստան կայ արգար, էնտեղ չկայ փրկութեան ճար,
Ագամին մին պողպ համար դրախտի միջնց դուրս բերին :

Սէյեադ, թէ Աստուածապաշտ ես, եկեղեցւոյ հետ հաշտ ես,
Ի՞նչ կու լինի, որ չի՛ պաշտես Վենեբայի պէս կուսքերին :

— ❦ —

**Ի պատիւ Բարդէ Յովնէթէան Ինէհբո-դով
Ի շխանի .**

Անբախտութեան քամին ննձի Յօնանու պէս քցեց ծովն ¹,
Նրան փրկողն Աստուած էր, իմն Ի շխան Բէհբուգոյն ²:

Թէպէտ շատուք ունին անուն աղնուի և իշխանական,
Միայն նրանց անուկներն չէ՛ դոյական, այլ ածական,
Նօթի ճրագն ո՞նց կարէ հաւասարիւ արեգական,
Թուծին մարդոյ պէս խօսելով՝ չի՛ կարող լինիւ բանական,
Չի՛ հասկանալ լաւն ու վատն, որ հազար բան բռնեա քօնա:

Ամէն մարդ ասումէ՝ մարդ եմ՝, բայց ինքն իրան չի՛ ճանաչում՝,
Չեմ իմանում, ինչու համար աշխարհքիցն չի՛ ամաչում,
Որ պողատու ծառերի հետ անպտուղն էլայ կանաչում,
Երևի որ շատ փքվումէ, երբ նրան էլ ծառ են կանչում,
Յայանի բան է, սչով իրան պահասն չ'առնել զգովն:

Այս Ի շխանի բնութիւնն, թէ բարերար սօյըն գովեմ՝,
Բարեգործութեամբ զարգարված դիւցազնական բօյըն գովեմ՝ ,

1 և 2. Լ. Ենայն պատեց վերջումն էրէնէա՛ պայտոսիէ պողոս:

Չարութեան ջրհեղեղիցն ինձն փրկող Նորն դովեմ,
 Կամ թէ նորա ես աչքի լոյս Աբրահամեան խոյն դովեմ,
 Որոյ անունն Նիկիոյ է, ապրի նա իւր անունովն
 Նորա տունն ինձ համար է ինչպէս մին նոր Երուսաղէմ,
 Ես միշտ նորա ուխտաւորն եմ՝ որքան սր չեմ՝ մեռել, սաղ եմ,
 Էս բանն ամէն մարդ գիտէ, ինչ շահ է, որ ինքս գաղեմ,
 Ես նորա միածին որդւոյն յերկնից յղարկած մատաղ եմ,
 Որ հրեշտակն Սահակի անդ բերաւ լուսեղէն ուսովն
 Հաղար անգամ նորա մօտն ես վախտ՝ բի վախտ գնացել եմ,
 Առանց դէժուրնոյ դօկլադի իմ՝ ձեռօք դուռն բացել եմ,
 Միշտ ինձ սիրով ընդունեցայ, նրանով ուրախացել եմ,
 Էնտուր պէս հայր ունենալիս Արարչիցն դոճացել եմ,
 Ասել եմ, Տէր, շնորհեա՛ Սմա խնդրվածն իւր կամովն
 Տեսէք, Կնեաղ Վօրօնցովն սրչափ է Աստուծոյ արժան,
 Որ ժամանակն ասեւլայ նրան երկու խորհրդական,
 ՆԵՐՍԻՍԻ նման հայրապետ, Բէհբուդովն նման իշխան,
 Էս դովբանն թէ որ մնայ մինչև ի վերջն դատաստան,
 Կովկասին ո՛չ մահ կու նեղէ և ոչ աշխարհազինջ սովն
 Հոյր երկնաւոր, այս երեքին ուրախութիւն ասուր, երկար կեանք,
 Չի մեք էլ քո Երրորդութե արժանաւոր պատիւ՝ փառք ասնք,
 Արդարութեամբ, ողորմութեամբ Սոքա են աշխարհի պարծանք,
 Ո՛ր դուրսէ Սրանցից սորվեն մարդասիրութիւն այլ իշխանք,
 Սէյեադ, բալբայ էն ժամանակ ուրախանայ Մաղաթովն

Ստան Տեղաց Տարբոյ .

Հայր Ազամին դրախտիցն մին մեղքի համար դուրս արին ¹,
 Հէնց ելաւ՝ որ մեզ պէս մեղօք բեռնած էջերին ներս տարին ² :

Մին լաւ նայեմք՝ տեսնեմք՝ թէ մեր ո՞ր բանն է արժանի Տէրին,
 Սուտ խօսելն, բամբասելն, թէ փրատելն ընկերին :

Մարդ սրտան, չար խնդան, թէ քուճը տան պատկերին,
 Կամ թէ ՚ի ժամ խոտառվանքին յայանի խաբելն տէրտէրին,
 Թէ որ դժուրբուսն էլ էրվինք՝ մեծ պարգև է մեզպէս չարին :

Մարդկային անձն տեղբատեղ, համարեան, մեղաց արձան է,
 Լաւ բաներից կու հեռանայ, սրն վատ է՝ նրան կանէ,
 Թէպէտ աշխարհքի մարդկանց էլ տեսաներն զանազան է,
 Առաններն ձուկ էլ լինի դայլն ու շունն մին դազան է,
 Որոց մինն սջխար կուտէ, միւսն կըպահէ սջխարին :

Կտիտաճօրն Եւան խաբեց, որ իր կողիցն էր ստեղծուած,
 Իրան ձեռօք շինած մարդին երբէք չի խնայեց Աստուած,
 Մէք ո՞նց պիտի յոյս ունենանք, որ մեղքն արել ենք ստացած,
 Սադայէլի դուռն գիշեր ցերեկ մեզ համար է բացուած,
 Բժշկի դեղն ինչ անի մեզպէս կիտամու տկարին :

Հաւասան, Յոյսն և Սէրն մարդոյ համար դուրացել են,
 Ոմանք փարթամացեալ իրօք, մտաց աչօք կուրացել են,
 Ոմանք էլ սոված լինելով՝ իրանք իրանց մտացել են,
 Սրանց երկուսն էլ միապէս Ստեղծողին ուրացել են,
 Աւաջ լուսոյ որդիք էինք, այժմ՝ ծնունդ ենք խաւարին :

Մարդկան ազգի շատ չարութեան պատճառն է խաղողի վաղն,
 Թմրեալ մտք դերան կասէ իւր ընկերի աչքի մաղն,
 Չի տեսանիլ իրան աչաց միջուակն ցըցված կէս գաղն,
 Որչափ խելօք մարդ տեսանէ, աներկբայ, կանէ տնաղն,
 Մարդ ինչ ա, գործն ինչ լինի. լահնաթ նորա էհախբարին:

Սէյեադ, ոչինչ մի ոտասիր, դու, մահկանացու մարդիցն,
 Որչափ աշխատես՝ չես առնել անոյշ հոտ անհոտ վարդիցն,
 Հրաժարվիր ՚ի նոցանէ, երկիր նրանց Թախարդիցն,
 Երբէք լաւութիւն չի ծնովիլ աշխարհքիս պէտի նարդիցն,
 Վերջումս փոշման կըլթողէ քեզպէս միամիտ յիմարին:

Ի դէմաց Անի Կողմին ըստ Էղանակի »Գիւղական
 աղջիկ եմ ես» Էրգոյն.

Ո՛վ դու անցաւոր, Հայ երիտասարդ,
 Տես Անի մայրաքաղաքս Հայոց.
 Նախ շքեղ էի յաշխարհի, խի արդ՝
 Եղէ աւարկայ ծաղու տղայոց.
 Ո՛ր էք դուք, ո՛ւր էք դուք, ո՛ւր էք դուք, Գիւցաղուհի Հայոց !:

Բնակիչք իմ էին արքայք մեծաշուք,
 Այժմ՝ եղեալ են Մաշխաթեք և Բուք.
 Սրբատաշ հիմունք իմ քայքայեցան,
 Չգիտեմ, զե՛արդ Հայք իմ չառնեն ոուր:

1. Անիոյն արմեց վերջումն Էրէնէո՛ւ դայոս արդս

Այլազգիք տեսեալ զիմս դրուծիւն՝
 Տիրին, անկանին 'ի խոր արամութիւն.
 Իսկ Հայք ոչ կամին հարցանել ցան իմ,
 Ձի կորսուեալ են զազնիւ բնութիւն:

Ի թշուառութեան խիղճն քարանայ,
 Նշոյլ զգացման խոզառ վերանայ.
 Անբախտն է ծառայ ամէն մոլութեանց,
 'Բարեաց խոտորի, չարեաց սիրանայ:

Լուր, դու, Սէյեազի սրտաուռչ ձայն,
 Արտաքսեա՛ սրտիդ կարծեաց ունայն.
 Լէ՛ր հայրենասէր նման այլազգեաց,
 Նո՛ւ է վիճակաց արձակն ու լայն :

Ի վերայ պէտքիսու-բէան աշխարհի և Տարգէայի Բնութեան.

Ո՛վ արդարադատ, աշխարհն սարքն էր է ծուռել,
 Ո՛ւր է առաջվան սրբութեան վարքն, էր է ծուռել,
 Մն՛թէ թողե՛լ ես դիմ արարածքն իւրեանց կամքն,
 Որ չէս հարցանում՝ թէ նախնեաց կարգն էր է ծուռել:

Բարւոյն հետեոզ՝ քառասնից մէկն լինի, վատ չէ,
 Չարին հետեոզ՝ թէ տասնից մէկն լինի, վատ չէ,
 Քեզնից երկնչոզ՝ չորս մասնից մէկն լինի, վատ չէ,
 Ոչ ոք չի գիտէ՝ գործերի շարքն էր է ծուռել:

Որին բանական մարդ ես կարծում, լինումէ անբան,
 Որին գովումես, երևումէ կողողտիչ մարդկան,

Ճշմարտութիւնն անյայտ եղև, չ'կայ դատաստան,
Ընդդէմ քոյ կամաց մարդկային բարքն էր է ծռուել:

Ո՛չ ռամիկն է ռամիկ, ո՛չ իշխանն է իշխան,
Ո՛չ անշունչն է անշունչ և ո՛չ ինսանն է ինսան,
Այժմեան բազարն ո՛չ քաշն՝ ո՛չ միզանն է միզանն,
Արդեօք՝ կշեռքի էն ուղիղ լարն էր է ծռուել:

Ինչ որ լինումէ աշխարհումս՝ ամէնն գիտես,
Քոյ էդ անասման համբերութեամբ վերջն կ'գիտես.
Գոնեա՛ մին անգամ ինձ գլթալով հարցանել պիտես,
Սէյեադ, քս քրտամբ աշխատած փառքն էր է ծռուել:

Ամեն գալուստնդ ուրազ Տարբեանց.

Ասումես՝ ինչ որ անումեմ, դիմ ասումեն՝ լաւ ես անում՝¹,
Տեսնանք էս լաւ բառիցն, դու փոխան, թէ հալաւ ես անում՝²:

Այլոց ասած լաւ բառիցն մին նազա դրօշն է գովելի,
Խոստացած թանգադին շորից հագիդ հին քօշն է գովելի,
Ուրեշի լաւ կերակուրից քոյ մին չոր լօշն է գովելի,
Վաս մարդոյ քաղցր մուրաբից լաւ մարդի մօշն է գովելի,
Ես քեզի խրատ եմ տալիս, դու աշխարհքին չաւ ես անում:

Հազար մաշալլահ հաւաքես՝ չես կարող մին գտակ կարել,
Շատ մարդ մաշալլային բեռնով ծախելոյ բազար է տարել,

1 և 2. 1՝ Տեսնանք քոյ վերջումն կրկնէմ պայտասի պարս:

Մին փող դին սուտդ չի ելել դատարկ իւր ատեն է յեա դատել,
Դու՝ որ էդչափ փողովումես, արդեօք ինչ կամիս կատարել,
Զօռով անելոյ բաներն ինքդ քոյ կամաւ ես անում:

Օրն միլիօն մարդ դովն քեզ՝ իսկի չի՛ կուշտանալ փորըդ,
Սոված կպարկես դիշերն, ՚ի դուր անց կուկենայ օրըդ,
Գովասանքին որոնելով՝ կմաշվի քոյ իլած շորըդ,
Կինըդ ակուր կըմայ՝ քուֆր կըսայ հօր ու մօրըդ,
Բօշ բաներին հեռելով քեզ համար մեծ ցաւ ես անում:

Թարիֆն էնտուր ես սիրում, սր բնութիւնդ հպարտ է,
Հպարտ մարդոյ ցանկութիւնն իրան համար ծանր դարդ է,
Ինպէսին ռահմ անօղն նրանից շատ նամարդ է,
Քամի քշող մարդն իրան կեանքն թաշուխով կաւարտէ,
Տեսնամ էս դավտանքն, դու, բօզբաշ՝ թէ փլաւ ես անում:

Քանի՛ քանի իշխանութիւնք հպարտութեամբ ոչնչացան,
Անթիւ անձինք՝ դովասանաց ետքից շրջելով, փչացան,
Բանահանութիւնքն շաղվեց, ցիր ու ցան եղեն՝ քիչացան,
Այս բանի մին իտպաթն է՝ աւերակ եղեալ Հայաստան,
Սէյեադ, նստել ես նաւումն՝ Լոցմանի հեա դաւ ես անում:

Այլաբանութիւն.

Փելիսոփային հարցրին. մարդն է՞ շատ, թէ անասունն ¹,
Ասաց. յիմար մարդին հէյվան կու համարէ իմաստունն ²:

Մէկ օր էշերն Ապրղօն չաստուածոյ մօտ արդ գնացին,

1 և 2. Ի՞նչնայն ասանց վերջումն կրէնէա՞ շայտտելի պողոս:

Երբ որ հասան նորա դուռն, ամէնքն մին տեղ գուռացին,
Սկսան արտասուք թափել՝ եղկելի դիմօք սասցին,
Մեզի մին ցաւ ես առւել, որ կարել ես մեր աչքի քունն:

Ազոզօնն պատասխանեց. ես չաստուած եմ արդարադատ,
Ամէնին լաւ եմ ստեղծել, ո՛չ թէ մինն լաւ՝ մինն վատ,
Սակե՛ք՝ տեսնամ, ինչո՞ւ համար էք եկել իմ մօտս դանդատ,
Մէք գուռուալ, թողէք հանդարտ խօսի ձեր մեջի դիտունն:

Ասեցին. մեք մարդոյ համար յոյժ չարչարանքներ եմք քաշում,
Շատ ծանր բեռն կրելով՝ օրն մին փալան եմք մաշում,
Ամառ՝ ձմեռ չենք դինջանում, թոքներս կրումներ՝ խաշում՝,
Մեր ամակն կորցնումէ էս մին այլասեռ մէյմունն:

Մեզ շինել ես աշխարհքումն ամենեցուն յայտնի առակ,
Ինչ մարդ ինչ մարդի կամումէ մին կերպիւ լինիլ հակառակ,
Նրան էչ է անուանում նա, մեզի անում է խայտառակ,
Մի՛թէ մեզանից ազնիւ են՝ ձին, ջրին կամ դէլն ու շունն:

Պատասխան տուաւ Ազոզօն՝ թէ ձեր գլխումն խելք չկայ,
Թէ յիմար էք, թէ իմաստուն՝ ամէնքիդ վիճակն մէկ ա,
Ձեր դիժուանեց ականջներն չափեն՝ երկանքն մէկ կուգայ,
Դուք չէք իմանում, թէ ո՛րչափ աւերված է մարդկանց տունն:

Մարդոյ մէկն ուսումն ունի, խի միւսն է անուսումն,
Ինպէսն էլ կայ, որ նրանից շատ լաւ է անհաս դուռն,
Չենց մարդ կայ, որ դուք բաբունի՛՝ դիտուն էք նորա մօտումն,
Ամէն անասունից վատ է մարդկային սեռի ջինունն:

Ամէն արարածոց մէջն հաւասարութիւնն է գտլած,
Որ մէկն կուշտացած չիլիլ, խի մէկն ծորաւած՝ սոված,
Ուր հաւասարութիւն չկայ, էնտեղի կեանքն է նզոված,

Նուաստի հողին հու հանի միշտ՝ իրանից գերադայնն:

Ան անսոք, պարսն էշեր, որ դուք բազում մարդից լաւ էք,
Գնացէք, հանդարտ նստեցէք, չիլի չիմանամ՝ բղաւէք,
Թէ ո՛չ, վիճակներդ կառնեմ՝ այլոց կտամ, կապաշաւէք,
Այնուհետեւ մեղք չուհեմ ինձ՝ ձեր գլխին լինի ձեր խուհն:

Ապողոնի այս վճուից էշերն եղեն դահուհակ,
Ո՛չ թէ միայն էշն է այսպէս, ամէն էշ մարդ է՝ նոյն դուհակ,
Սէյեակ, ամէն մարդ քեզ նման չի՛ կարող լինիլ ընդուհակ,
Հարեթան մարդն չի՛ կարող ստանալ մարդոյ անուհն:

Աչաց աննալն հաստատ է՝ քան թէ ականջաց լսելն,
Փոշմանեւ եմ քեզ չի անսած դովասանքդ սկսելն:

Քո մօտիդ անյարմար բան է իմ դրած հին դովասանքն,
Կորցրել եմ էս Արարչի վրէժէ կրած աշխատանքն,
Նա քեզ հրեշտակ է շինել, էս ձգել եմ քեզ էս կեանքն,
Ողորմած էս, պիտի ներես մեղաւորիս էս յանցանքն,
Սխալմուհք է քեզ պէս լուսոյ համար դովասանք խօսելն:

Միւս տեղերդ դովել չի՛ ըլիլ՝ զարմանք է միայն աչքերդ,
Երկինք՝ երկիր հու քայքայվին, թէ խաղացնես ունքերդ,
Ամենայն աշխարհքին կաթեն ջուխտ թուշդ և ջուխտ ծծերդ,
Մարդոյ ազգին ցաւ են ծնել քեզ՝ քո օրհնեալ հէրդ՝ մէրդ,
Աստուած քեզ հոգեղէն շինեց՝ ինքն սկսեց ախտսելն:

Անցեալ չորեքշաբաթ օրն ծաղիկ քաղելու՝ իր գնացել,
Տերն կորած ծառայի պէս աչքս ճամբիդ էր մնացել,
Դարձմանրդ լուրն լսելով՝ բացվել էի, ուրախացել:

Աւետիս Խանն՝ պատկերդ տեսանելոյ, տափ էր կացել,
Ինքդ քո աջօքդ տեսար, չէ՛ հարկաւոր իմ տեւն:

Եդ խոժոռ խոժոռ աչքերդ թարիճ ունի բարաթ՝ բարաթ,
Եթէ դովեմ՝ որպէս հարկն է, ամէն արարածք կուլին մաթ,
Երեկվան պէս մէկէլ տեսնեմ՝ քեզ՝ աշխարհքին կանեմ խաւաթ,
Որ քեզ պէս էլ սիրուն չկայ, միմիայն դու ես, Շողակաթ,
Սէյեադն գերիդ է, թէկուզ՝ աշխարհք կամի բամբասելն:

Եհաս գարնան եղանակն, լեզուիդ նուագն բաց արա՛ւ,
Դէմքիդ ցուցման ժամանակն, լոյս արեգակն բաց արա՛ւ:

Նման չունի քոյ պատկերիդ՝ վարդեց հոտաւէտ մաղիցդ,
Ողորմիր ինձ, էդ թուշերիդ փունջ մանուշակն բաց արա՛ւ:

Արե՛, սիրաս դու մի՛ խաշիր, ջիկեարս սրով մի՛ տաշիր,
Օչմաղդ մին ներքև քաշիր, ջուխտ եաղու՛թ ալն բաց արա՛ւ:

Անգու՛թ մի՛ լինիլ՝ մեղք կանես, զի նորահաս սիրական ես,
Թէ ուղումես խելքս տանես, շապկիդ կոճակն բաց արա՛ւ:

Ո՛վ սիրելի, նաղլու խանու՛մ, միտքս ինչո՞ւ չես հասկանու՛մ,
Մեղք է, է՛ր ես ինձ սպանու՛մ, դօշիդ գնդակն բաց արա՛ւ:

Մինչի քոյ խօսքդ չի լսեմ, գովասանքդ ո՞նց սկսեմ,
Կամու՛մեմ՝ երեսիս քսեմ՝ ծիծերիդ տակն, բաց արա՛ւ:

Մեզի շահ էլ ունինք՝ մահ էլ, համ՝ ահ էլ և կամ՝ բաղխահ էլ,
Ինձնից ո՞ւր ես ծածուկ պահել սրտիդ փափագն՝ բաց արա՛ւ:

Աստուած ինձի քեզ դերի ետ, վասն որոյ բախտ թերի ետ,
Թէ բարեկամ ես սէրի հետ, նորա մուրհակն բաց արա՛ւ:

Միշտ ասումես՝ սրբակեաց եմ, և ս'չ թէ սրբի մեղաց եմ,
Կամումեմ՝ ստոյգն բացեմ, վարբիդ ցուցանն բաց արն:

Մի՛ թողուր զիս յանյուսութեան, 'վիճակի աննամուսութեան,
Քս էդ անարատ կուսութեան փակեալ սենեակն բաց արն:

Մարդ չի՛ ստեղծուած քս նշանիդ, Սէյեաղն մատաղ է ջանիդ,
Քս աննման տալիսմանիդ՝ հստով մեխակն բաց արն:

Պատմի՛ր՝ տեսնեմ, դու ս'ր տեղից ես,
Որ քոյ մարմինդ է իբրև մարմար,
Տեսնողն կասի՝ ազնիւ ցեղից ես,
Քանզի հանգերձդ հադել ես թաւ թաւ:

Ճամերդ երկար՝ ճակատդ այնա,
Թուշերիդ մօտին վարդն ունայն ա,
Քեզ սէս սիրունն, եարաք, ս'մ՝ փայն ա,
Ունքդ կամար է՝ աչքերդ վաւ վաւ:

Ատամըդ ինձի, սուօջդ ետղութ,
Լեզուդ մեղր է՝ չի՛ ուտվիլ, ի՛նչ օգուտ,
Դու լաւ ջահիլ ես, սիրտդ է անդութ,
Վասն որոյ ջանքս ընկեղայ խաւ խաւ:

Քանի տարի է՝ ծում՝ եմ՝ պահում, պաս,
Բալքեա երեսդ ինձ՝ դու մին ցոյց տաս,
Խօսքերիցս մի՛ նեղանալ հաբաս,
Թէ որ նեղացար, ե՛կ, հոգիս սա՛՛ սա՛՛:

Բաւ է՝ ողորմի՛ր, բօխաղբը կծեմ,
Թո՛ղ, կայ՝ երեսի սէս ծիծդ ծծեմ,

Տուած ցաւերդ ինչպէս՝ զեր քցեմ,
 Որ դու կարենաս հասկանալ տառ տառ:

Հէնց արա՛ չասեն, ջիզարբդ քար է,
 Պատ անուանից փակչելն դժուար է,
 Այս դարն էլ մին էնպիսի դար է,
 Սէյեադի մէջն մի թողուլ բարբառ:

Ո՛վ անիրաւ մարդիկ, որ դուք խօլերից այդպէս էք դողում,
 Ինչո՞ւ չէք ձեր մեղքն աշխարում, որ վերջն օրին էք թողում:

Աւաւօտից մինչի մաւթն՝ ձեր դործն մարդ խաբելն է,
 Աւել աւնել, պակաս ծախել, գաղում սակաւ չափելն է,
 Սուտ ասիլն ու քիւֆր տալն, այլոց կայքերն լափելն է,
 Պատ ուտելն ու մեղք գործելն, չհասն շօշափելն է,
 Սրանց ամէնի վախճանն՝ երկիրդից սարսափելն է,
 Էսպէս դործերով ո՛վ կարէ կեանքումն աննալ յաջողում:

Ինչ օր՝ որ ցաւ՝ մահ էք տեսնում, հոգիներդ միտք էք բերում,
 Լաւ օրերն, դուք, միմեանց չնչին մեղքերն չէք ներում,
 Ո՛չ ռամիկներումն կայ այս բանն, ո՛չ էլ տէրտէրում,
 Ո՛չ Լահիլաց մէջ հաւատ, ո՛չ յոյս է մնացել ծերում,
 Չէք իմանում՝ մեղաւորին դժոխքումն ո՞նց են էրում,
 Ամենքեան մեղաց միջին՝ իբրև ջրայ մէջն էք լողում:

Ո՛վ որ կամեցաւ պատահմամբ իւր դրամն ձեզի փոխ տալ,
 Եթէ որ վախտին ստացաւ, իմացէ՛ք՝ ունի մեծ իղբալ,
 Էսօր կու տեսնենք՝ որ մէկն մեղքին ունի թանգ թիրմայ շալ,
 Կորա հաւսիլն կսիսի բազմաւթեան մէջ խրսխտալ՝ գուալ,

Մարդկային այս անբանութեանն ամէն մարդ պիտի օփստաւ,
Չուն մարդ եմ, էն պատճառաւ շատ բաներն բաց եմ թողում:

Թէ մէկ մէկուց չի ամաչեն, ո՛չ մայր կիմանան և ո՛չ քոյր,
Չեռք ընկածն բաց չեն թողիլ ի՞նչ աւակողին՝ իբրև կոյր,
Իւրաքանչիւր ոք դրեւայ դիւին յայտնի չնութեան խոյր,
Այլոց սեպհական չեն ջոկիլ, չեն հարցանիլ՝ ո՞ւմ է, կամ ո՞յր,
Մէկս մէկու միշտ աալիս են մատնութեան Յուդայի համբոյր,
Այս գործերն չի կարծեմ՝ որ լինի աւազակում, գողում:

Երբ որ ընկան փորձութեան մէջ՝ լինումեն հեղ, իբրև դառն,
Իսկ երբ զերծան նեղութիւնից՝ օձի թոյն է նոցա բառն,
Նրանց շնչի դառնութեանէն կու չորանայ կանաչ ծառն,
Հաղար թաբաղայ թուղթ դրեմ՝ չի վերջնաւ նրանց ճառն,
Այս բաներն չի լսելով՝ երանելի մարդ է քառն,
Հաւատոյ արժան բան չկայ՝ ո՛չ խօսողում, ո՛չ լսողում:

Ազաւումում որ հեռանաք մեղքից, դառնաք առ Աստուածն,
Որ Նրանից էք ստացել ձեր հողին և ստացուածն,
Աբարչի երկեւղն պիտի մոքին պահի ստեղծուածն,
Հարուստ մարդն մեղաւոր է, աղքատն է հողուով լցուածն,
Սէյեադ, այլոց շեւղն ետ տեսնում՝ չէս տեսնում աչքիդ ցցուածն,
Դու ինքդ չարերի չարն ես՝ այլոց համար ես ներբողում:

Ի հանդէպ ասացելոյն 'ի Հայ Կաթօլիկ Աղէքսանդր վարդապետէ Աղէքսանդրապօլցոյ «Բայց Էնչ հաւատարմ, Շերին, Բովանդակ Ձեզ աշխարհին»:

Պատուելի Ազգ Շերին, չէս դիտում էս չար դարն,
Որ լեզուի տակ ես ձգել մեր Աթոռի աքլարն:

Աքլարիդ պատմութիւնն մէկ կիսահայից լուայ,
 Չի՛ հաւատացի, զի անհաստատ վկայից լուայ,
 Անհաւատ, անյոյս, անտէր, գործն երկբայից լուայ,
 Գլուխ կեղծաւորութեան՝ անհարս փեսայից լուայ,
 Լաւ էր՝ թէ չէի լսել, սա էլ ձեր սայից լուայ,
 Լսած օրիցս կորաւ սրտիս միջի դադարն:

Ասացի՛ ո՛վ պատմաբան, մեր Հայքն էս աքլարին՝
 Մինչ էսօր ընդունին՝ սրբոց նախահարց շարին,
 Սաքա չորս աքլար էին՝ միջներն սա էր բարին,
 Որ մեք արժանի տեսանք տալ նմա խաշած գարին,
 Մնացեալ երեքիցն մէկն ՚ի Հոռոմ տարին ...
 Որ՛ ըստ կարեաց, պահպանէ Աւաբելոյ տաճարն:

Երբ հասաւ այն քաղաքն, իրան կիրքն արծարծեց,
 Գլխի երկար փետուրն թագ կայսերական կարծեց,
 Որոնելով՝ քանի մի իրան պաշտօններ վարձեց,
 Վերջումն այն խեղճերին անտանելի բեռ բարձեց,
 'Նորանց միջից մէկն ասեց. արի՛, չար ճամբից դարձեց,
 Թէ ո՛չ, կուտով կ'պսակեմ դլխիդ կարմիր կատարն:

Երբ անպատեհ դործերն Հոռոմայ մեծ աքլարի
 Սկսան անթիւանալ՝ ծովանալ տարէ ցտարի,
 Խորակն չամիչ արաւ, չուզեց տեսանել գարի,
 Սակտնից մէկ Լոր էլաւ՝ խիստ քաջասիրտ և արի,
 Չի՛ կամեց՝ մեծ աքլարին ըստ արժանւոյն մեծարի,
 Վասն որոյ նա էլ կամեց գտնել այս ցաւի ճարն:

Վառեցին երկար միջոց Լորն ու տաճարի տէրն,
 Աքլարների միջիցըն վերացաւ նախնի սէրն,
 Իս մասին արանջացին էն կողմի դիփ հաւերն,

Աբլարի կողմից վասն՝ Լորի կողմից լաւերն,
 Վերջապէս կոխեցին, հանին մեծ աբլարի աչքերն,
 Կուրացաւ, եւ չկարաց ընթանալ ճանապարհն:

Խեղճ աբլարն կուրացաւ, եղև անպէտ և անչահ,
 Հաւերն բողբ առին, թէ չէ արժան սրան գահ,
 Չի՛ թողին տաճարումն, արտաքսեցին ՚ի սրահ,
 Քիչ մնաց՝ որ մեռել էր աբլարն անցաւ՝ անմահ,
 Ո՛վ որ տեսնուամէր նրան, ձայնիւ ասուամէր՝ վա՛հ վա՛հ,
 Հպարտութեամբ վէր ընկաւ փառք ու պատուից էս չարն:

Վերջն տեսան աբլարն օր օրից լլարումէ,
 Միաբանքն ասացին. շուտ մորթե՛լն դատում է,
 Մորթեցին, զազանն դրին, մինչի այսօր եփվումէ,
 Ամէն Հո.օմ՝ քաղաքն նրան սպասեալ՝ ծում է,
 Բայց նա Փրկչի թուեցն մինչ ցարդ չի՛ եփվել, հում է,
 Առումն. պնտութիւնով էլ չկայ բարեբարն:

Ինքն Կովիասու սարն, ամպն նորա թւերն,
 Գազաթն՝ կատարն է, երկինք է հասել ծերն,
 Չորերն երակներն, քրտինքն է դետերն,
 Անտառքն նորա հերն, Վեզկեքն սչիւներն,
 Իսպէս բանի եփվելուն ս՛նց դիմանայ համբերն,
 Սորա մտից շուտով է կարող եփվել սև քարն:

Այս աբլարի միտն՝ որ քար էլ լինի, ձերն է,
 Միտն մէկ ունայն բան է, թազն ազգի սէրն է,
 Միշտ մեծ պատուի արժան է՝ ով լինչ բանի ծերն է,
 Ո՛վ լու բանին վատ ասի, սխալն աչքերն է,
 Առումն՝ էս աբլարն նախաձօր ընկերն է,
 Կոմ՝ թէ՛ նա կար, երբ ձգին աշխարհքի հիման լարն:

Միաբանքն կորեցին կոցնով փոքր ենչ կատարէն,
 Կամեցան սր նրանով մին հացկերոյթ կատարեն.
 Կերան, էլ չեն հեռանում միշտ ոտաց ճանապարհէն.
 Փորացաւի ձեռիցն չեն կարենում դադարեն,
 Լաւից լաւ բան դուրս կուզայ, վառ բան կուծնի չարէն,
 Աքլար կու լինի կոչել էսպէս ապառաժ սարն:

Վերն ժողովք արարին հաճութեամբ միաբանաց,
 Միսն զազանից հանին՝ բաժանեցին գազանաց,
 Գազանների բերանումն երբէք ստամ՝ չի մնաց,
 Այս աքլարի էս լուրն՝ մինչի յաւիտեան զնաց,
 Վասն սրոյ մեր աքլարի բնութիւնն է՛կ՝ մուսնոց,
 Թէ ո՛չ՝ ձերի վարքերով կու լցնեմ աշխարհն:

Պատմութեանն զայս լուեալ՝ իրան քաշեց սուր լեզուն,
 Վասն զի ծածուկ տեղն կոչումէր իրան գիտուն,
 Պատասխանեց ինձ՝ թէ մեք մէկ ընտանի եմք, մի սուն,
 Ասացի՛ որ այդպէս է, չէ՛ պարտ միմեանց զի սուն
 Շարժեցընենք հաւատոյ հիմունքն տեղից բխուն,
 Որն որ մեզ սուելայ երկնային Բարերարն:

Շիրին, էլ այսուհետե խօսքիդ մէջ ամուր եզի՛ր,
 Մեզ շահ չէլած բաներն մի՛ տեսանել, կոյր եզի՛ր,
 Ազգի ազան սրբելոյ՝ կամ ջուր և կամ հուր եզի՛ր,
 Ընդ թշնամեաց կուտելոյ՝ թրոյ նման սուր եզի՛ր,
 Մի՛ երկնչիր մահիցդ՝ կամու անձնատուր եզի՛ր,
 Հաւատան, սէրն է ամէն բանի գերազատարն:

Թէև մեր հին աքլարի միսն անհամար լինի,
 Նրան այլոց հազարին չեմ փոխել, որ ճար լինի,
 Միսն ի՛նչ մեզք ունի, որ ուսողն տկար լինի,

Խօսքն երեսին կասեմ, թէ ծնող եղբայր լինի,
Սէյեազն եմ, մեր աբլարն թող հոգւոյս սատար լինի,
Որ լինի ինձ բնակարան երկնից լաւոյ կամարն:

Ի գովէոյ գեղեցիկ-ութեան.

Ո՛վ իմ նազելի, դու ես իշխանն գեղեցիկութեան,
Թէ դու չ'լինիս, գատարկ է բանն գեղեցիկութեան:

Ճաղկանց մէջումն վարդն ունի արտօնութեան թաղ,
Բուրաստանի մէջն միայն նա է վառ ճրաղ,
Նրան ունի գովութեան տեղիք տեսակ՝ տեսակ,
Թէ չի՛ թառամէր, կու լինէր նա մին թանգագին ահ:
Իսկ թէ չի լինի նա քոյ ձեռիդ, ո՛վ իմ հրեշտակ
Ո՛նց կարէ նա լինիլ նշանն գեղեցիկութեան:

Արեգակին չէս երևում, կարօտ է մեռնում,
Լուսնիակն խիստ մաշուելայ, պահելով ո՞րս՝ ծում,
Լուսնթագն փոխանակ քոյ ստուերդ է բռնում,
Հրատն իւր խտութեամբն քեզնով է ջեռնում,
Փայլածուն քոյ յատկութիւնդ մտօք է ըմբռնում,
Դու ես վերին մեծ աստիճանն գեղեցիկութեան:

Լալէն սարերէն՝ մանուշակն ծառերի տակէն,
Դաշգի շուշանն գեղնելայ ջերմ արեգակէն,
Նսնոփառն մերկացելոյ ծաղկանց տեսակէն,
Դեղն վարդն խոցաւիած է կարմրի կոծակէն,
Քանզի կամուսնն կարմիր վարդի երեսն փոկէն,
Ո՛վ դիտէ, թէ դու ես պահապանն գեղեցիկութեան:

Թէ դու չի՛ լինիս՝ ցնծութեան բարբառն չի՛ լինիլ:
 Թէ դու չի՛ լինիս՝ դարունն ու ամառն չի՛ լինիլ:
 Թէ դու չի՛ լինիս՝ սաղ, քամանչա, թառն չի՛ լինիլ,
 Թէ դու չի՛ լինիս՝ երբէք սիրոյ բառն չի՛ լինիլ,
 Բաց 'ի սէրիցն՝ գրոց մէջ * տառն չի՛ լինիլ,
 Դու ես միմիայն յոյժ պատուականն զեղեցկութեան:

Սէյեանդ, դու ասո՛ մուխամմասիդ որպիսութիւնն,
 Լաւ ես իմանում՝ ինքդ էլ սորա փխսութիւնն,
 Դու չէս մեղաւոր, այլ գործերի պէսպիսութիւնն,
 Ո՛վ որ կամեմէ քոյ լաւ խօսքերիդ տեսութիւնն,
 Թո՛ղ, կո՛ց՝ անի՛ նա Գուսանք գրքի լրտեսութիւնն,
 Կասի, թէ դու ես լաւ պատմաբանն զեղեցկութեան:

Ս ր ան Բ ար ար Ի Բ

Գնո՛, հեռացիր ինձանից, դու, թշուառական բախտ,
 Բաց 'ի քեզանից չկայ երբէք վատթարագոյն ախտ:
 Ո՛վ որ կամեցաւ սրտուով վարվիլ ընդ քեզ փոքր վախտ,
 Նրան ձգեցիր անտակ հորի մէջ, ո՛վ ապերախտ,
 դժնդակ ժանտախտ:

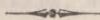
Քոյ սիրական մարդն պիտի լինի անասուն,
 Անհաստատուն, թափառական, անօրէն, անտուն,
 Որ հեաքիցդ անկապ չըջի՝ իբրև սոված շուն,
 Նրան կու տաս իշխանութիւն և սակեճոյլ թախտ,
 դժնդակ ժանտախտ:

Դու դիտունին կ'ատես, որպէս սատանան խաչին,
 Թո՛ղ էս խօսքէս քեզ հետևող մարդիկն ամաչին,

Ապաշաւեալ՝ դառնան իրանց տէրին ճանաչեն,
 Որ չի մնան դատաստանի օրն նրանք սախա,
 դժնդակ ժանտախտ:

Սադայէլն նախարարաց գլուխն դու ես,
 Դժոխական մեքենայից մէջ դու ազդու ես,
 Քեզնից կու ծնի լրբութիւնն, դու մեղաց ճու ես,
 Ո՛վ որ կարենայ քեզ ատելն՝ ունի մեծ շինախա,
 դժնդակ ժանտախտ:

Սէյեաբն իւր կենաց մէջն քեզ չի հաւանեց,
 Ուրացաւ միշտ դոյութիւնդ և սուտ անուանեց,
 Իւր գրութեանց միջն քեզն վատթար դաւանեց,
 Եւ կամուսէ նա էս բանն հաստատել անխախտ,
 դժնդակ ժանտախտ:

Ի վերայ Տահուան Ռաչ որդւոց ԻՏոյ.

Եղ՞ուկ՝ աչքեր, արհեստ էք արել լալն,
 Մինչ երբ պիտէք այդպէս երկարել լալն,
 Կտորած սիրան երեք չի կարել լալն,
 Լացող աչաց տիրոջ սիրտն սաղ պիտի:

Շատ արատաւք թափելով՝ զես մաշեցիք,
 Կրակ դրիք սրտիս միջն՝ խաշեցիք,
 Կեանքիս ծառն ըւանդայիւ տաշեցիք,
 Լացող աչաց տիրոջ քէյֆն չաղ պիտի:

Աչքեր, մի՞թէ իմ սիրտս չէք ճանաչում,
 Որ կամուսէք սպանել, չէք ամաչում,

Լալսիլ էանց օրըս սգում՝ հառաչում,
Լացող աչաց տիրոջ լաւ դամաշ պիտի:

Սէյեադէ, էր ես աչքերիցդ գանգատում,
Դ՛ո՛ւ, խեղճերին ինչո՞ւ ես անմեղ դատում,
Ստեղծողի գործերն է՛ անպատում,
Զգացողի մէկ սան միշտ կաղ տիտի:

Երազ ես՝ թէ կարծիք, ո՛վ խառն խորհուրդ,
կամ՝ թէ կախարդ ես.

Աչքերս մթացաւ, ո՛վ դառն խորհուրդ,
չարին թակարդ ես.

Թառամի՛ չորանայ քոյ ծառն, խորհուրդ,
դու անհոտ վարդ ես.

Խղճալի Սէյեադէին ձգար դռնէ դուռ,
վիզն մնաց ծուռ:

Անցաւոր կենացս օգնական դու ես,
իմացի՛ր՝ խորհուրդ.

Քո էդ հեզ բնութեամբ խիտտ և ազդու ես,
տենչացի՛ր՝ խորհուրդ.

Գնամ՝ ո՛ւմ գանգատեմ ձեռիցդ քու, ես,
զգացի՛ր՝ խորհուրդ.

Խղճալի Սէյեադէին ձգար դռնէ դուռ,
վիզն մնաց ծուռ:

Ո՛վ տեսնի՛ կասի. լաւ վիճակ ես, խորհուրդ,
բայց միտքդ չար է.

Ճածուկ մաղձ՝ յայանի մանուշակ ես, խորհուրդ,
տես ո՛վ յիմար է.

Ամէն տեղ դու չարեաց դուշակ ես, խորհուրդ,
և սիրտդ քար է.

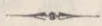
Խղճալն Սէյեադին ճգար դռնէ դուռ, վիզն մնաց ծուռ:

Սէյեադի կեանքն դու ստուեր շնեցիր, կենդանի մեռաւ.

Սէյեադի ջանքն դու ստուեր շնեցիր, անարդար ձեռաւ.

Սէյեադի բանքն դու ստուեր շնեցիր, սիրա՛ փորն ջեռաւ.

Չգեցիր խղճալոյն դու միշտ դռնէ դուռ, վիզն մնաց ծուռ:

Խնորհ Արգիշտի զլուսնն խոսակէց լինել ընդ «երբէլ» եւր,
 յՂ. շէրահնդրապօլ Կադաթի Բնակէալս.

Ո՛վ սերուն թառ, երբ խօսիլ սկսանես,
 Հարուստ պատմիր, թէ ի՛նչ մարդոց նշան ես.
 Ո՛ւմ անունն, որ կոչեցին Յովհաննէս,
 Յինէն պիտի նրան ջերմ ողջոյն տանես:

Քոյ ածօղի անունն Աղէքսանդր է,
 Ո՛ւր նա լինի՛ Յովհաննէսն անդր է,
 Խելօք շարժի՛ր, նրանց փառքն ծանր է,
 Սրանց՝ այլոց շարքից հիսաբ չի՛ անես:

Խօսքի միջում՝ ասիր Յակօբ Ազայիս,
 Ի՛նչ կուլի, որ եղջօրբէ սրտին նայես.
 Խնայելով՝ նրան հանգիստ ընծայես,
 Թէ՛ ո՛չ, իմն, անթուր՝ անսուր կ'սպաննես:

Ասած է, թէ ցնծութիւնն լաւ բան է,
 Բայց՝ երբ որ մէկ ձեր տան է՝ մէկ մեր տան է,

Դու լաւ գիտես՝ նա ձեզանով կենդան է,
Արժանի չի՛, որ նրան մեռուցանես:

Ինքդ գիտես, մի՞թե՛ս ի նորա լոյսըն,
Քոյ ճրագիդ է կապել նա իւր յոյսըն,
Մի՛ թողուր, զի չօրացի կենաց բոյսըն,
Դու այլոց նման չէ՛ս, յոյժ բանական ես:

Ո՛վ նաչխուն թառ, թէ խօսքերս լիովին —
Պատմող եզեր Յակոբ Աղայիս քովին,
Իմացի՛ր, որ դու Սէյեադ Մադաթովին —
Երկրեցն մինչև երկինք կու հանես:

Ա, ան աշխարհի.

Ականջ դի՛ր խօսքերիս, անիրաւ աշխարհ,
Մարմինըդ խոցոտի, գլխիդ ընկնի քար,
Ո՛վ մտաւ քոյ մէջդ, որ անի մտտար,
Չի՛ պահար, թշնամոյ նման դուրս ձգար,
Աս՛ ինձ. ընդէր ես, դու, այդչափ վատթար:

Նախահարք, որք ձեռաց դործն էին Տէրին,
Խաբեցիր, մահացու պտուղն կերին.
Խեղճերին պատժեց Դատողն Վերին,
Դուրս արաւ դրախտից Իրան պատկերին.
Պատմե՛ս. այս բանումն ծո՛ւռ ես, թէ արդար:

Նոքա ի՛նչ գիտէին մահուամբ մեռանիլ,
Մեղսական դործերն իրանց բեռ անիլ,
Մեղ նման չարերին ինքեանց սեռ անիլ,

Մեր միջեց մէկ չարին ջոկել՝ նեռ անիւ,
Սա քոյ վատ վարքդ էր՝ նրանց էլ կրթար:

Նրանցից սուրբ լոյսն, ո՛վ չար, վեր արիւր,
Լուսոյ տեղ մարմինքն անարդ հէր արիւր,
Մօրուք չէին տեսել՝ մօրքի տէր արիւր,
Նրանց՝ մեզ պէսներին, հէր ու մեր արիւր,
Քոյ դրդալու՛մից թո՛ղ դուրս դայ՝ ի՛նչ վրթար:

Ո՛վ մտաւ քոյ մէջդդ՝ կոխեցիր հողն,
Մինչ ՚ի մահ չի՛ ելու՛մ՝ մարդից քոյ դողն,
Չորանաս, չի՛ տեսնես երկնային ցօղն,
Սէյեադն է, իմացի՛ր, վատդ խօսողն,
Չուն գիտէ իրան էլ կ'սպանես, ո՛վ չար:

Ո՛վ իմ՝ բիւլբիւլ քաղցրաբան՝ եկ, որ քոյ տեսոյդ եմ կարօտ,
Արա՛ զիս ձայնիդ արժան՝ եկ, որ քոյ տեսոյդ եմ կարօտ,
Ես քոյ սիրով եմ կենդան՝ եկ, որ քոյ տեսոյդ եմ կարօտ,
Չկայ երբէք քեզ նման՝ եկ, որ քոյ տեսոյդ եմ կարօտ:

Շուտ արի՛, որ ափոտս է, ժամանակ դարնան անց կացաւ,
Այլոց եարերին տեսայ՝ մտօքս շատ բան անց կացաւ,
Թէ որ չի՛ դատ, իմացի՛ր, որ կեանքս էժան անց կացաւ,
Ո՛վ իմ՝ բիւլբիւլ քաղցրաբան՝ եկ, որ քոյ տեսոյդ եմ կարօտ:

Թէպէտ գանազան դոյնով թռչուն շատ կայ աշխարհումն,
Ոմանք այդումն են երդում՝, ոմանք դաշտումն ու սարումն,
Ոմանց փետուրն է սիրուն, ոմանց ձեն ու նկարումն,
Արա՛ զիս ձայնիդ արժան՝ եկ, որ քոյ տեսոյդ եմ կարօտ:

Ոմանք սախտակ են սիրում, ոմանք կարմիր, ոմանք դեղին,
 Ոմանք յանդգնին, ոմանք արդարամտին՝ անմեղին,
 Չեմ կարօտ երբէք նրանց ես՝ ոչ փեսուրին, ոչ գեղին,
 Ես քոյ սիրով եմ կենդան՝ եկ, որ քոյ տեսող եմ կարօտ:

Ո՛ւր որ լինիս՝ հոգիս քեզ փաթթուած է, սրպէս հոան,
 Ամենուրեք մեռած եմ, միայն կենդան եմ քոյ մօտ,
 Առանց քեզ հաւ չորանայ Սէյեադ անուանեցեալ խոան,
 Չկայ երբէք քեզ նման՝ եկ, որ քոյ տեսող եմ կարօտ:

ԳԻՒՄՓ յԵՂԵՄԼ ՏՈՒՄՈՒՏՏՈՒԿԻՆ.

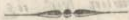
Բիււրիւր, ինչո՛ւ սիրար վարդի պէս ետրին,
 Որ նա քեզի ձգեց, ընտրեց սև խարին,
 Ափօստ չէս — սէր կուտաս էնպէս յիմարին,
 Թո՛ղ նրան, ման արի լաւ վաճարարին:

Մանուշակին սիրի՛ր, կամ Թէ Շուշանին
 Չամբաղին, Մեխակին և կամ Սուսանին,
 Որ քոյ մօտ սնանին, քեզնից ուսանին
 Մեռանէ՛լն սիրոյ սուրբ ճանապարհին:

Կամենումես՝ սիրի՛ր, դու, Կունուֆարն,
 Որ բացուած է լինում՝ ձմեռ՝ ամառն,
 Ի՞նչ կանես դու վարդի փուշփշոտ ծառն,
 Որ ծակի, սղանի քեզ պէս տկարին:

Բօզ վարդն չի նայիլ ծանօթին՝ ետրին,
 Ինքն թէև մէկ է, խօսք կուտայ շատին,

Հեռացիր նրանից, լինի Սէյեադին,
Եթէ ո՛չ՝ հու մնայ լէշըդ չափարին:

Նազելի, էդ մազերըդ լուսոյ շափաղ չէ՛—ն՛նչ է բաս,
Քառանկիւնի ճակատդ մարմար թաբաղ չէ՛—ն՛նչ է բաս,
Ունքդ կամար, աչքերըդ չն՛նչ չըսող չէ՛—ն՛նչ է բաս.
Կարմիր ու ալ թուշերդ վարդի եափրակ չէ՛—ն՛նչ է բաս,
Պաօշըդ կարմիր եաղուժ քարի ղրաղ չէ՛—ն՛նչ է բաս:

Քեզ տեսի, ուշս գնաց. մի՛թէ հոգե՛հանս դու ես,
Առանց քեզ մեռեալ դի եմ, չունչ կենդանութեանս դու ես.
Այլոց մտքն չէ՛մ գիտում, միմիայն իմ ջանս դու ես.
Աչքս ձեռքիդ է նայում, սղորմած իշխանս դու ես,
Ատմներըդ միրվարի, լեզուդ ղայմաղ չէ՛—ն՛նչ է բաս:

Բուխաղըդ Թուրինջի պէս՝ չլինքդ մինս սիւրահի,
Քեզ պէս գեղեցիկ չկայ, Աստուած քեզ չար աչքից պահի,
Եախիդ ահու՛ք ես չարեւ, նմանութիւն ունիս շահի,
Դօշիդ պէս երբէք սպիտակ ո՛չ սադափ գոյ՝ ո՛չ չերմահի,
Ծիծդ շամամ է, ծոցըդ բոսթան ու թաղ չէ՛—ն՛նչ է բաս:

Հիմա եմ իմացել, որ միրվաթ չունին սիրու՛ններն,
Որ նոցա սրաին երբէք չի՛ ներգործում մեր սուրբ սէրն.
Ողորմութիւն չէ՛ն անիւ, թէ որ անկանիս ստներն,
Կնքելիս մի՛թէ նրանց սէր չի՛ պատուիրել տէրտէրն,
Խտտասիրտ եար սիրողն՝ անշահ մասաղ չէ՛—ն՛նչ է բաս:

Ինչ աղջիկ շուտ հասկացաւ սէրն, նա շուտ հու ծերանայ,
Անհամբեր սիրահարն բազում ցաւի հու տէրանայ,
Ո՛ւմ կինն որ ջահիլ է մոօք՝ միշտ տունն վիրան ա,

Չահիլն արարմանքն չն թաքնովի՛ն՝ հաստ գերան ա,
Տասն ու հինգ տարեկանին առնելն վաղ չէ՛—ինչ է բաս:

Թա՛ղ՝ կայ, երեսս դնեմ՝ լոյս ծրծերիդ մէջ տեղումն,
Գուցէ թէ գասնեմ՝ ես յոյս ծրծերիդ մէջ տեղումն,
Երանի՛ չէ՛ր՝ մեռնէի կոյս ծրծերիդ մէջ տեղումն,
Աւետաց աշխարհի ողկոյզ ծրծերիդ մէջ տեղումն,
Կանառակըդ նոր ծաղկած բողջոյ ու բաղ չէ՛—ինչ է բաս:

Յայանի է, որ աղքատին ողորմիլն յո՛ժ բարի է,
Ողորմութեան ձեռքդ բո՛ց, տասանորդ տալոյ տարի է,
Կարօտ մարդին պաչ տալն մեծ ողորմութեան շարի է,
Ասումես՝ քեզ չէ՛մ՝ տալոյ, այդ վիճակն օտարի է,
Ասա՛ տեսնեմ, Մէյեադն օտար ղօնաղ չէ՛—ինչ է բաս:

Անի՛ր՝ տեսնեմ, դու ո՛ր այդուց Տատրակն ես,
Որ այդպիսի պոյծառ հագուստ կու հագնես,
Բեզ պէս թուչուն չե՛մ՝ տեսած, լաւ տեսակն ես,
Յայանի՛ր՝ տեսնամ, կացարանդ ո՛ր բաղն է:

Ի՛ր ես մինակ չըջում՝, ո՛ւր է ընկերդ,
Թէ մինակ ես՝ ո՛վ է վայելում սէրդ.
Յաւ շատ ունիս, ցոյց է տալիս աչքերդ,
Ի՛դ չըլինքիդ կամարն նորա դաղն է:

Անմեղ թուչուն, ո՛վ սպանեց քոյ եարն,
Անտակ հորի ասակ ձգեց բաղախի քարն,
Որ եար չունիս, ի՛նպէս կուլի քոյ ճարն,
Սիրականն սիրահարի դամաղն է:

Ե՛կ՝ ցաւներըս մեք միմեանց բայց անենք,
 Վիճակներըս մէկ մէկու խնաց անենք,
 Հազուստներըս արտասուէքով թայց անենք,
 Ո՛վ եար չսուխի, աւանդների աւանդն է:

Ինքս Սէյեադ՝ որսի տեղից հեռացած,
 Դարդ ու զամի բեռան տակին կեռացած,
 Աջաբ եղէ անտա և անձեռացած,
 Իմ շնոս գիծի դարդոտների մատաղն է:

Պատգամ 'ի պատիւ Աստուածածոր+

Աշխարհն համայն լոյս ճակատիդ շափաղին գին չէ՛
 գեղեցկանկար.

Երկնից կամարն սև ունքերիդ մէկ թաղին գին չէ՛
 ո՛վ գերակաար.

Ճաղկանց ամէնն քոյ կարմրագոյն եաւաղին գին չէ՛
 սիրուն վաֆադար.

Նարինջ՝ Թուրինջն էդ հոտաւէտ բուխտինն գին չէ՛
 Բէյհան Սուսանբար.

Այգին Երեմոյ ծոցիդ պողաբեր բաղին գին չէ՛
 ամէնաբոյժ ճար:

Մորենոյ նման ես էրվումեմ՝ սիրովդ անհուր
 ամէր վերաս ջուր.

Աբրահամի պէս Սահակիս մորթումեն անսուր
 լաւ խն, ո՛վ նուր.

Ես որ մեռնեմ՝ բաս քոյ օտից ո՛վ կառնի համբոյր
 ասածներիս լուր.

Երբեմն ինձ՝ ողորմելոյս՝ սիրոյ ողջոյն տուր
 մի՛ թողուր տխուր.

Գեղեցիկութեան պղբերն քոյ դրնաղին գին չէ՛
 ո՛վ ամենակար

Համայն սիրոյ գանձարանին դու ես գանձապետ
 իմատունն վարպետ

Դժիք քեզանից սէր ստացան գիտուն՝ թէ տղէտ
 տկար օխտաժէտ

Միայն քոյ մօտ իմ մասն է մնացել ցոյս կէտ
 խէթ աւելիս ինձ հետ

Աստի մնալից լաւն նա է կոյցընես մէկ նետ
 հազիս աւնես յետ

Ինձ պէս հազարի մեռնիլն քոյ դամաղին գին չէ՛
 դատաւոր արդար:

Երկնային սուրբ կուսանաց դու ես հոգիւն
 ամենասուրբ կոյս

Նստի պէս պաշտումն քեզ գիշերն՝ տիւն
 դու ես նրանց յոյս

Քոյ ձեւին է իմ փրկութեան սայլն անիւն
 խղճա՛ խղճալոյս

Մերկապարանոց է քոյ մօտդ իմ մեղաց թիւն
 սուր խաւարիս լոյս

Քանզի հազար լաւ էս օրն վատ վաղին գին չէ՛
 ինձ քոյ մօտդ տար:

Սէլեագի այս գովասանքն ընկա՛լ քեզ ընծայ
 թէև սակաւ է

Ինչ ընծայ օր սուրբ սրօիւ է, նա անհուն գանձ ա
 քեզ համար բաւ է

Քաղցր հայի՛ր թըթու դէմքին՝ գուցէ՛ մէկ ցնծայ
 հաղեղէն կաւ է

Մեղաւորաց դատն քեզնով յայտնի կու պանծայ
 միշտ կ'ապաշաւէ

Որքան պատուենք քեզ քոյ արած մատաղին դին չէ՛
 ո՛վ հոգւոյ սատար:

18 $\frac{20}{2}$ 56. 'ի Ս. ԼՅՆԴԻՄԻՆ:

Մէկ մարդ չ'կայ, որ պատմէ ինձ՝ թէ մարդոյ կեանք ի՞նչ բան է,
 Գիշեր՝ ցերեկ արտասուելով՝ մեր արած ջանքն ի՞նչ բան է.
 Մեր դառն կեցութեան համար կրած զրկանքն ի՞նչ բան է.
 Այս աշխարհէս ելանելոյ մեծ կսկծանքն ի՞նչ բան է:

Ոմանք մինչե կենաց վերջն աշխատումեն հարստանալ,
 Ոմանք էլ միշտ անբուն աջօք կամումեն պատիւ ստանալ,
 Բազումք էլ 'ի ծննդենէ սիրեն առնուլ՝ քան խօստանալ,
 Սոքա սր դիմ կարելի՛ են, էլ խղճմտանքն ի՞նչ բան է:

Շատ մարդ դոյ, որ նորա համար մեղք բան չկայ աշխարհումն,
 Չարութիւնից մահուան օրն կու գանի նա դադարումն,
 Կասէ. ճգնաւորն ի՞նչ է, որ տքնումէ միշտ քարումն,
 Հաւատն ի՞նչ է, յոյսն ի՞նչ, սէրն ի՞նչ, վանքն ի՞նչ բան է:

Այս բաներն տեսնելով՝ ոմանց հաւատն թուլացաւ,
 Չանկի ձայնին ահանջ չ'արաւ, չար իժի նման խուլացաւ,
 Բարեգործութեան սուրբ մայրն անպտղութեամբ ամուլացաւ,
 Ասաց. որ խտակ սիրտ չկայ, կեղծ կերպարանքն ի՞նչ բան է:

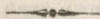
Սէյեա՛դ, դիմ քեզ պէս չեն լինիլ, որ այլոց շահ ես՝ քեզ վնաս.
 Որովհետև դործդ այդ է, աշխարհումն էր կու մնաս.
 Քեզ կատարեալ մարդ չեն ասիլ, մինչ կաշառ չ'ուտես՝ չի՛ շնաս.
 Արի՛, ընկի՛ր խալիսի ճամբէն, շատ մտմտանքն ի՞նչ բան է:

18 $\frac{4}{6}$ 56 'ի ԳԻՂԻ ՕՒՆՅԱՅՈՒՆ:

Բռնեւ եմք յոյժ հաստատ սօչն աշխարհի,
 Կա մեզ հեա վարովումէ՛ իբրև օտարի,
 Իս սէրն չի քաշել մինչև կէս տարի,
 Յետոյ մեք կ'ամաչեմք նման յիմարի:

Աշխարհն որի՛ն է հաստատ եղել,
 Կորս ձեռքից ո՛վ է միշտ ազատ եղել,
 Կրանում չար դէն է պայազատ եղել,
 Մի միայն չարն է քարեկամ չարի:

Սէյեանդ, դու աշխարհից, արի՛, ձեռք քաշի,
 Եթէ ո՛չ, նա քեզի վերջն կու մաշի,
 Թէ քարի գործ ունիս ՚ի չափ խաշխաշի,
 Կա կուլի լու պաշար քեզ Կանապարհի:

Ըստ եղանակի « ՚ի «էր Ժոյ, Կոպէլի, Տրոփ
 Երեբէաւ » տաղին.

Հոգիս բերանս էհաս օտար աշխարհում...
 խօսաւ չեմ կարում,

Կեանքս վերջացրի միշտ Կանապարհում...
 վաս եմ աշխարում.

Տիւս ցաւօք էանց, դիչերս դարում...
 միշտ դարդ ու տարում.

Խնայեա՛ խղճալոյս, էր ես չարչարում...
 քաշել չեմ կարում:

Յարգանդից կենցաղս մին օտար անկայ...
 մերկ նաչար անկայ.

Աշխարհքին սիւ աուի, քարէքար անկայ...
 պատուից վայր անկայ.

Ճեր վախոս չարութեան ճանադարհ անկայ

Թէև զիս տեննողքն մարդ են համարում

Թող' տեննայ աշխարհն իրան վառ ծէսն

Չի թողում վայելեմք մեր կենաց կէսն

Աննշան կորցրուց Կոյըն ու Մովսէսն

Բարքն անհանդիսո է, էլ էլ չի դադարում

Տէր, Դու ինձ մի հաստ այնպիսի ծամի

Որեն ազգ կաշեցի, կամ լիսնամի

Որին յոյս կապեցի, նա եղև քամի

Տեսայ, որ մահուանս կարգն են կատարում

Մէյեա՞ք, ի՞նչ կուլի, որ մին սահաւ խօսես

Աշխարհքին մի ատիւլ, յետոյ կ'ափսոսես

Նրան չի սիրեցին՝ ո՛չ Նոյ, ո՛չ Մովսէս

Թէև աշխարհին դու չար ես հնարում

Բան չես բուշարում

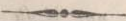
Ո՛վ իմ նազըւ եարս, մի՛ մուսնար զիս,
Սիրւան վաճառարս, մի՛ մուսնար զիս,
Կենդանութեան ճա՛րս, մի՛ մուսնար զիս,
Լսի՛ր ա՛հ ու զա՛րս, մի՛ մուսնար զիս:

Ճակատդ լուսնեակ, ունքերդ դանակ,
Աչքերդ վառ ճրագ, թուշերդ կրակ,
Պաօշներդ բարակ, բուխաղդ կարաք,
Կարե՛լ ես դադարս, մի՛ մուսնար զիս:

Մայրդ քեզի ծնեց, զիս գերի գնեց,
Սիրող զիս քննեց՝ յետոյ ընդունեց,
Քոյ սէրըդ ուշ սնեց, իմ սէրն քնեց,
Գեղեցկանեկա՛րս, մի՛ մուսնար զիս:

Եար սիրելն լա՛ւ է, բայց շատ մեծ ցա՛ւ է,
Սուրբ սէրն կամաւ է, միայն սակաւ է,
Ո՛վ սր սուր արշաւէ, շուտ կ'ապաշաւէ,
Ունքերն կամա՛րս, մի՛ մուսնար զիս:

Մին անգամ լաւ՝ վատին չի՛ հասար դատին,
Չգար էշիկդ զազկն տունն բարբաղին,
Խօսե՛լով ընդ ետդին, մորթար Սէյեադին,
Ո՛վ իմ սիրան քա՛րս, մի՛ մուսնար զիս:

Հայերէն լաջնիս.

Ինչ լաւ արհեստ է սիրոյ արհեստն,

Որոյ վարդեան է սրտաճառն ամենից.

Որքան որ շրջեցի այս կենցաղումս,

Սէրից մերձ տեսի ես բարբառն ամենից:

Աւանց սէր մարդն մէկ անուխտան քար է,

Աւանց սէր ամենայն բան անկատար է,

Աւանց սէր մարդկային միտքն տկար է,

Սէրն է կենսատու ծառն ամենից:

Ամենայն դիտութեանց սկիզբն նա է,

Սիրաճար մարդն մեծ փիլիսոփայ է,

Ո՛վ սք որ այս մասին սրտիւ երկբայէ,

Էն մարդոյ վիճակն է դառն ամենից:

Հաւատ, Յոյս և Սէր ասեց Ստեղծողն,

Սիրով մահ ճաշակեց բնաւից Դատողն,

Սուրբ սիրով մարդ եղև անարդ սև հողն,

Մեշա գլուխ է սիրոյ ճառն ամենից:

Սէյնահ, մի քաջուելով գովիլ գու սէրն,

Սէրն է քեզ դաս տուել կնքող տէրտէրն,

Սիրով են ծնել քեզ քոյ հէրն ու մէրն,

Սէրից է դոյացել փառն ամենից:

18 $\frac{10}{3}$ 56. 'ե 41-շն Ստեղծողն:

Ս ասն պատու-իրանականդա-լէան

Արամայ և Աւայի.

Տես, մեզ սր տեղ հասցրուց մեր նախաձայր Արամն ¹,
Ընդէր պտուղն ուտելիս չի՛ հարզեց ատամն ².

Արդեօք նա ո՞նց մուսացաւ իւր պատույ աստիճանն,
Որ հանապազ իւր մօտ էր լինում Ատուծոյ բանն.

Մեթէ սահաւ համարեց իրան համար էսքանն,
Որ թողեց՝ իրան խաբեց դժխտային դազանն.

Արարիչն էլ այս մասին հեռացրուց ինամն:

Ստանան հասկանալով տկարութիւն Եւային,
Գործ դրաւ ընդդէմ նորա դեաութիւնն զիւային.

Չարն՝ դուր ՚ի բնէ Սուրբ Երբորդութեան խոյին,
Նրան խօսացաւ հանել ՚ի վիճակ Ատուածային,

Աւաց. կէր էս պողիցն, տես ինչքան քաղցր է համն:

Երբ ստանան Եւային այս խոստամանքսն խաբեց,
Նրանից Ատուածային շնորհքն ու լոյսն թափեց.

Դարձաւ ինքն ցնծութեամբ խաղաց, կաքաւեց, ծափեց,
Որ նորա պէս յիմարի բերանն այգքան շուտ չափեց:

Լոյսն դնաց մարմնիցն, մնաց անարդ անդամն:

Եւային ներել կուլի, քանզի կին էր տնուղեղ.

Մին պարզամիտ հայվան էր, թէ չունենար լեզու՝ դեղ.

Ատելի առարկոյ էր, սր չի՛ ծնէր աղբ ու ցեղ.

1 և 2. Բնիտայի ասնոց վերջումն չէրէնէ՛ս պայուստիչ պողոս:

Միայն Ադամի նորա խօսքով խաբւիլն է տղեղ,
 Որ թուլացաւ՝ կատարեց կարճամիտ կնաջ կամն:

Էրբ որ այս մեծ յանցանքն ելաւ Ադամից՝ Եւից,
 Հրեշտակն վաղվաղակի բռնեց երկուսի թելից՝
 Արտաքսեց դրախտիցն, զրկեց կենաց սարգէկց-
 Գոյնն նոցա դործերի մ'թնեցաւ՝ անցաւ սելից-
 Այրն ընդէր չի՛ կտրեց իւր կնաջ երկար ծամն:

Ասաուծոյ դործ եւ լինի՛ մարդկային նիւթն չար է-
 'Նորա մեղքից չնէք պրծնում', աե՛ս, քանի՛ հաղար դար է-
 Մարդն չարութիւններով դւելից փոքր խոնարհ է-
 Աչքար ասեմ. Ադամն պապս եւ լինի՛ յիմար է,
 Որ թողեց սատանային մեղնից էաւ իւր քեամն:

Չար պատուզն ուտելիս ինչո՞ւ նոքա չի մեռան,
 Որ մեր մէջքն թողեցին՝ ՚ի ներքոյ ծանր բեռան-
 Լաւ լինէին՝ չէր ծնվել պիղծ նեռն նոցա սեռան-
 Սէյեադ, քիչ ծլվլացիւր նման զաւղակ ծիծեռան-
 Ի՞նչ ժամ՝ էր, որ այդ եղև. անիծվի կնալէս ժամն:

Պատասխանի յՍ, բարբ Էրգոյն՝ կանգուացիւ:

Աղբար Ադամայ:

Աղբար Ադամ, մի դարովիւ կաղ էճն.

Քոյ աղաչից ստեղծուելոյ վաղ էճն.

Ցոյց տուեց մեղ գինի և արաղ էճն.

Էր ես անում քեզնից բիգամաղ էճն:

Իժան առած բանի շահն էդ կուլի.
 Մինն երբեք չի կփփիլ, չոր փեռ կաւի,
 Նրան փարայ առողն տէտ կուլի.
 Ընդէր աւիր կաղն, չ'աւիր սաղ էծն:

Չես լսել, դու, երբ Ֆիրդուսին հարցրուց —
 Հովուին՝ թէ նա էր սիրտն դարձրուց.
 Հովինն էնաուր իւր էծին նմանացրուց —
 Բանաստեղծին՝ հորից տարաւ բաղ էծն:

Ազոր բանի ծեծ տալն չարութիւնն է.
 Դիժ անտեղի գործն յիմարութիւնն է.
 Խօսքդ խօսք չի, լեզուի ճարտարութիւնն է.
 Դու օարսաղ ես, բայց չէ՛ զուրումսաղ էծն:
 Իծի խաղն, կարծեօք, ամառն ես շինեւ
 Մսծաններն նեղեւ են, դառն ես շինեւ.
 Ոաներն դիւզ, բայց միտքն խառն ես շինեւ.
 Ինաուր քեզի պատժեալ զօչաղ էծն:

Բանաստեղծի էծն օյիւնբաղ կուլի.
 Բայց քոյ էծիդ նմանն նուաղ կուլի.
 Իմացեալ, որ քոյ ձեռիդ սաղ կուլի.
 Ին աղաղաւ սկսեալ հաղ էծն:

Իծի մտց քաղցր խորտիկ է լինում.
 Նորա մարթին խմիչքի տիկ է լինում.
 Քեզնից ո՛չ չաքմայ, ո՛չ կօշիկ է լինում.
 Ինչպէս չանի քոյ հեռից լաղլաղ էծն:

Կամեցեւ ես նմանիւ ժողովողին.
 Աճօթ լինի քոյ խօսքերդ պփփողին.

Աստուած դահի նրանց տպել տուողին.
Մէյեա՞ղ, տեսնե՞՛ կանես մին ղոնաղ էճնե—

ՂԻՒՄԻՒՆԻ ՀՊՅԵՐԷՆ՝

Ողորմած Տէ՛ր, Դու ինձ յիմար մարդոյ ապաստան չանես.
Ինքզ եղի՛ր ինձի սատար, մարդոյ ապաստան չանես.
Եամանակիս բարեկամին՝ սւ՛մ խեղճ ունի, յոյս չի՛ տալ.
Իմ՝ յոյսերիս դու լի՛ր կատար, մարդոյ ապաստան չանես.
Ճա՛լ աշխարհիս մէջ մեր անձն քայքայված՝ նաւի պէս է.
Կտորած նաւիս լի՛ր կառավար, մարդոյ ապաստան չանես.
Հաղարաւոր մտմանքով աչքիս քուէն կորցրի.
Մտացս դու շնորհե՛ս դադար, մարդոյ ապաստան չանես.
Մէյեաղի նեան մաշեցաւ, որսի մոյ համ՝ չառած,
Մինչի մահն Դու տո՛ւր մադար, մարդոյ ապաստան չանես:

18¹⁴/₅ 56. 'Է Օ Էյ Վայ:

ՂԻՒՄԻՒՆԻ ՀՊՅԵՐԷՆ՝

Ո՛վ Թառամեալ սիրտ, փութի՛ս՝ աչքերիս անձրեւին նայի՛ր,
Աշխարհիս պէս անողորմ իշխանի պարզելին նայի՛ր.
Հողիս փախնուլ է կամու՛մ մարմնոյս փլուզեալ վանդակից,
Մարմինս չի՛ հաւատում, այս խեղճն թեթեւին նայի՛ր.
Մերուքս սպիտակեւայ մեղաց շալակն շալակիս,
Սպիտակ մօրքիս մի՛ նայիլ, դու դործերիս սեւին նայի՛ր.
Ստանան հպարտութեամբ անկաւ երկնքից յանդուևնէ,

Աւրի՛, այժմ՛, մարդկային հարստութեան ձեռն նայիր.
 Սէյեանդ, այժմեան դարոյ մեջ մարդն անցեւոյ դեւեցն,
 Թէ կամիս, Տէն՝ ալիբ՝ արիւն՝ ալիբ՝ լոյ՝ ո՛ վե՛լէն նայիր:

18 $\frac{1}{5}$ 56. 'ե Ս. ԼՂԵԹԻՆ.

Շարհաւարութեան գաղութեան բարեպաշտութիւնն աճուող
 նոյ Քարոյի Յովնէթեան Քեհեբաբեանց ԼՂԵԹԻՆ
 Ղեկավարութեան յարմար 1854 ղէն յաղլուութեան
 Քարաւի Ղարայե, որ 'ե 24 Յունիս՝ յեշեալ ամե,
 'ե դեճայ հասարակութեան գաւառին Շերտայ.

Ողջոյն Ձեզ, ո՛վ Իշխանուհի,
 Բարի եկիք, հազար բարի.

Տեսութեան Ձեր, ո՛վ փրկչուհի,

Կարօս էաք բազում տարի:

Ատուածասէր ամուսին Ձեր

Յատկացաւ երկրորդ փրկիչ մեր.

Կա է Հայկայ Մեծին պատկեր՝

Եւ յոյս Հայաստան աշխարհի:

Չաւաղաթիւ զօրս Տաճկաց

Չէտ ահադին հողմոյ ցրուեաց,

Չբազում զնուսրս գերեաց,

Եւ զզէնս անհամարի:

Տես զփրկեալս տամբ Ձերուլ,

Նորագեալս ձեռամբ Չերով,
 Զագասեալս քրտամբ Չերով
 Յանողսրմ ազգէն Օմարի:

Լինիմք Չեզ սէս Հային մատաղ,
 Բարեդաշտ վկային մատաղ.
 Փոքրիկ Նիկօլային մատաղ,
 Որ նա էլ մեզ հառաւարի:

Մեք Հայ եմք, սիրաներըս Հայ է:
 Մէյեազի բարբառն սա է.
 Չեր տունն՝ Ատուած վկայ է,
 Նման է օծեալ տաճարի:

Յուլի 1856, Յունիսի 24, յաճարտնոցէ անդ Ղաւ
 լաչուս, որ 'ե գաւառին Սարգսրաբարտ, սոսցեալ
 'ե գովիս Բարեդաշտուհի Ունոյ Յովնէիէան հան
 գոյն « Բացուիր՝ բացուիր, իմ սիրուն
 վարդ աննման » դառնին:

Ճագիր՝ ծագիր, իմ աննման լուսաբեր,
 Առանց քեզ սչ դադար ունիմ, սչ համբեր.
 Մեռեալ մարմնոյս դու ես հրեշտակ կենսաբեր,
 Աճէն կերպիւ Սրբոյ Կառին իսկ սրտակեր:

Մաքուր սակի՝ յոյժ թանգ դնոյ արժանի,
 Ի քէն լինի իշխանական մատանի.
 Աղբիւր բարի դործոց 'ի քեզ դտանի,
 Որ քեզ ունիմ, էլ ինչ կանեմ հէր ու մէր:

Ըստ Մարիամայ մին հատ պտուղ սւնեցար.

Օտար աշխարհ՝ զնոց, յոյժ կսկըծեցար.

Վաղվաղակի կարուսի՛ր, քուրձ զգեցար.

Իբրև երազ կարծեցի՛ր, թէ ծնեալ չէր:

Արմաւենի ծառ ես, միայն առանց ճիւղ.

Սարդենւոյ պէս գեղեցկաձև՝ անպտուղ:

Պատուաստեցաւ 'ի քեզ օտար ծառոյ չիւղ,

Զի նա ցուցցէ՛ ըստ Յովհաննու՝ որդւոյ սէր:

Ես Սէյեազն եմ, համանման Յովսէփայ.

Յոյս է տալիս ինձ աշխարհն խաբէրայ.

Այսուհետև կեանքն իմ՝ անբան թեփ ա,

Զիս երբէք դուք մարդ մէք կոչիլ, այլ ոտուէր:

Ի հանգոյն («Մաշխտան կոչում») երգոյն.

Սիրտ իմ, ընդէ՛ր կամիս զիս մեռուցանել,

Զիս աշխարհին առանց հիման ցուցանել.

Ո՛վ պիտի զիս քոյ ձեռից կեցուցանել:

Ինձէ՛ ես եմ անբախտութեան ազբիւրն:

Նայենոց և տեն, ո՛վ դոյ ինձ պէս խղճալի,

Կամ ո՛ւմ օրն է իմ՝ օրիցն զգալի.

Ի՛նչ ինդութեան արժանացան, ես լալի,

Ինձէ՛ ես եմ անբախտութեան ազբիւրն:

Սէյեադ, մի՛ լար, չէ՛ս մնալ անօգնական.

Ամէն վտտ օր ունի վխսճան պատուական.

Որդի ունիս Յովհաննու պէս աննման,

Ընդէ՛ր ես դու անբախտութեան ազբիւրն:

Մանուկ .

Ո՛վ որ ունի ինձ նման պատրաստ պատասխան՝ դուրս գայ դուրս,
 Քաղցրախոս, ծիծաղերես, բառն զուռնչան դուրս գայ դուրս,
 Բանաստեղծութեան պատուին արեւելյարժան դուրս գայ դուրս,
 Բարեգործ, աւանց թամաճ, ողբասուէր իշխան դուրս գայ դուրս
 Այնիս չի՛ դալ, որ հազար Ֆերդուսի խաղան դուրս գայ դուրս
 Քսան տարի է, որ էս մէյտանուսն ջանի եմ՝ անու՛մ,
 Ինձ ահանջ դնողներն զլուսններն տանի եմ՝ անու՛մ,
 Խօսածիս մէջ երբե՞քն Արաբին Ֆուսիկ եմ՝ անու՛մ,
 Կաղչիկ մարդին ոտնաւոր, ոտնաւորին լանդ եմ՝ անու՛մ,
 Ո՛վ կամք ունի մանելոյ ինձ հեռ դոտաստան, դուրս գայ դուրս,
 Մին գեղեցիկ պատկերին հազար բանի նման արի,
 Գա՛հ լուսնի, գա՛հ ճրագի, գա՛հ արեգահան կամարի,
 Հողեղէն մարմնով նրան լուսեղէն զի՛ճալն տարի,
 Լեզու և մտք է պիտու՛մ էսպիտի բաներ յարմարի,
 Խօսքերիս ծուռն հանող՝ բալքոյ կայ ինտն, դուրս գայ դուրս
 Ինձ ճանաչողներին դի՛մ յայտնի է Նշմարտութիւնս,
 Կեզծաւոր բան չե՛մ խօսիլ, չե՛մ ցոյց տալ նամարդութիւնս,
 Իմ տուռն մինչի պսօր քանտողն է իմ մարդութիւնս,
 Միմիայն իմ յոյն է ամէն հանտարտութիւնս,
 Էս խասկածով՝ եթէ որ մարդ կայ Հայաստան, դուրս գայ դուրս
 Սրանով իմ խօսքերիս երեք հարիւրն լրացաւ,
 Այս է վերջն գրածս, չուն սրտիս հուրն լրացաւ,
 Մեր ազգի բանասիրութեան առ սւ տւրն լրացաւ,
 Յրտա՛ւ էլ աւաղվան սիրոյ համբայն լրացաւ,
 Ո՛վ որ կամք ունի հիմա մանելոյ մէյտան դուրս գայ դուրս

Էս անչա՛հ աշխատանքն մանկուԹիւնից վիզ առեցի,
 Ինչ որ իմ սրտումն կար ամէնն մէկ մէկ ճառեցի,
 Հայերէն, Ռուսերէն, Ֆարսի, Թուրքի բարբառեցի,
 Վստակելով՝ դրիչս ջարդեալ, Թուղթս պատառեցի,
 Ո՞վ կարող է կատարել էս դործն անփոշման, դուքս դոյ դուքս:

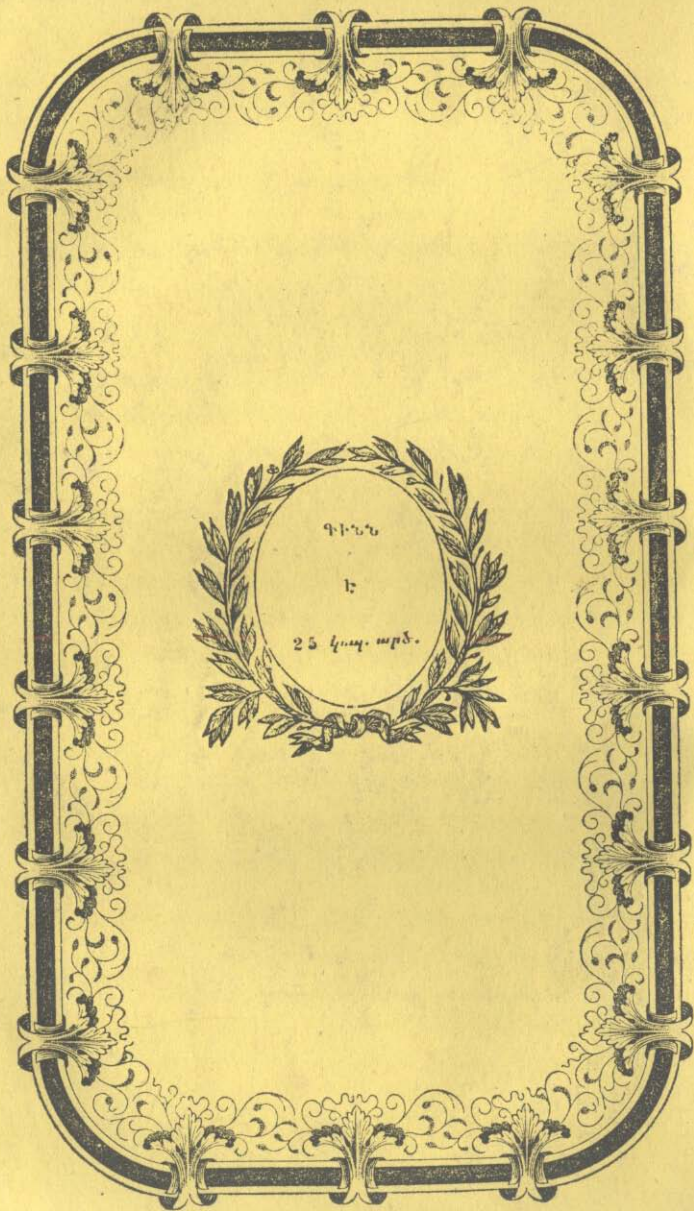
Թէ իմ ասած խօսքերս դրեալ էի Ռուսերէն,
 Ապատճառ ողորմուԹիւն կու հասնէր ինձ սուրբ կոյսերէն,
 Որովհետև ես Հայ եմ և՛ խօսել եմ միշտ Հայերէն,
 Հայից ի՛նչ դուռն կուգայ, ձեռք քաշեցի նոցա խէրէն,
 Ինչ մարդ ուզումէ լինիլ նրանց ապաստան, դուքս դոյ դուքս:

Գիտեմ, այս խօսքիս հաճար ինձ ասելու են ինքնագով,
 Յիմար կուլեմ, եթէ որ պահասուԹիւն առնեմ վիզով,
 Մինչի հիմա իւր աչքի դերանն չի՛ յայտնել ո՛չով,
 Էս են ժամանակն է, որ մարդ չի՛ ճարվում արդար հոգւով,
 Հաա բարի, ում որ ունի մին բան գովական, դուքս դոյ դուքս:

Հասունք ինձ ասելոյ են Վրիլովեան մրջեմն է սա,
 Բազմախօս, ինքնահաւան, կռապաշաների բեմն է սա,
 Անդուռն ողդի մէջի հարազատ մարդոյ Թեմն է սա,
 Չեն ասել բարի գործով Նոյի մեծ սրդի Սէմն է սա,
 Էն վախա կիմանան, երբ որ նեռի պէս գազան դուքս դոյ դուքս:

Հաստա գիտեմ՝ չար լեզուից կողատեն ինձ սիրուհներն,
 Որ զանազան գոյներով զարդարել եմ պատկերներն,
 Աշխարհքից չի՛ վերացել ամենևին մարդասէրն,
 Ղօնաղին պատիւ ասլըն է՛ Փրկչի գլուխ պատուէրն,
 Ինչ սեղ կայ Սէյեսդի պէս աչքաբաց որսկան, դուքս դոյ դուքս:

In demselben Jahre, da die
 Kaiserliche Majestät die
 Kaiserliche Akademie der
 Wissenschaften zu Wien
 gegründet hat, so hat
 auch die Kaiserliche
 Universität zu Prag
 eine ähnliche Einrichtung
 getroffen, die Kaiserliche
 Akademie der Wissenschaften
 zu Prag, welche am
 17ten Junii 1784
 durch Kaiserliche
 Verordnung errichtet
 wurde, und seitdem
 in der That
 eine große
 Förderung
 der Wissenschaften
 zu Prag
 gebracht hat.

ԳԻՆՆ

Է

25 հուլ. արձ.

